

Epälegitiimin televisioviihteen katselun sosiaalinen eriytyneisyys

Sosiaalitieteiden
kandidaatintutkielma

Laatija:
Daniel Lee

4.1.2025
Turku

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Sosiaalitieteet

Tekijä: Daniel Lee

Otsikko: Epälegitiimin televisioviihteen katselun sosiaalinen eriytyneisyys

Ohjaaja: YTT Heidi Elmgren

Sivumäärä: 40 sivua, 1 liitesivu

Päivämäärä: 4.1.2025

Integroivana kirjallisuuskatsauksena toteutetussa kandidaatintutkielmassa tarkastellaan epälegitiimin televisioviihteen katselua. Käsitteellä tarkoitetaan tutkielmassa televisioviihdettä, joka ei ole yleisesti yhteiskunnassa arvostettua tai hyväksyttyä ja joka ei ole korkean kulttuurisen pääoman omaavien suosiossa. Tutkielmassa syvennytään epälegitiimin televisionkatselun sosiaalisiin ulottuvuuksiin, kuten televisionkatselun tapaan ja motiiveihin sekä niiden yhteyteen katsojan sosiaaliseen asemaan.

Integroivan kirjallisuuskatsauksen aineistona on yhdeksän tieteellistä artikkelia, jotka käsittelevät eri tavoin tutkielmassa epälegitiimiksi määriteltyä televisioviihdettä. Artikkelit on julkaistu vuosien 2006 ja 2024 välillä, ja ne painottuvat länsieurooppalaiseen kirjallisuuteen. Kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysissa on käytetty apuna teemoittelua.

Tutkielman keskeisin tulos on epälegitiimin televisioviihteen katselun sosiaalinen eriytyneisyys. Se ilmenee epälegitiimin televisioviihteen katsojaprofiilissa, jossa painottuvat matalasti koulutetut ja naiset. Lisäksi katselun tavat ja motiivit ovat yhteydessä katsojan sosiaaliseen asemaan. Erityisesti korkeasti koulutetut pyrkivät kirjallisuuskatsauksen perusteella perustelevaan mahdollista epälegitiimin televisioviihteen kuluttamistaan. Lisäksi televisioviihteen katselua voidaan käyttää oman sosiaalisen statuksen muodostamiseen ja osoittamiseen.

Tutkielman perusteella ranskalaisen klassikkososiologin Pierre Bourdieun (1984) kulttuurista eriytymistä koskevat käsitteet ovat edelleen ajankohtaisia, ja koulutuksen ja kulttuurisen pääoman yhteys selittää epälegitiimin televisioviihteen sosiaalista eriytyneisyyttä. Kuitenkin katselun eriytyneisyys muistuttaa Bourdieun (1984) homologieoriaa enemmän niin sanottua kaikkiruokaisuusteoriaa.

Avainsanat: epälegitiimi televisioviihde, kulttuurinen pääoma, maku, televisionkatsele, sosiaalinen eriytyneisyys

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Kulttuurinen pääoma ja maku	6
2.1	Kulttuurinen pääoma, maku ja homologieoria	6
2.2	Uudempaa tutkimuskirjallisuutta: kaikkiruokaisuusteoria	8
3	Epälegitiimi televisioviihde	11
3.1	Televisionkatselua koskeva kirjallisuus	11
3.2	Televisioviihteen hierarkkisuus ja sen epälegitiimit ilmentymät	13
3.3	Tositelevisio epälegitiiminä televisioviihteen ilmentymänä	14
4	Tutkimusasetelma	16
4.1	Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset	16
4.2	Tutkimusmenetelmä	17
4.3	Tutkielman aineisto	18
4.4	Televisioviihteen epälegitiimiys tutkielman aineistossa	19
5	Televisioviihteen epälegitiimiys ja sen sosiaalinen eriytyneisyys	22
5.1	Yhteiskunnallisen aseman yhteys televisiomakuun	22
5.1.1	Epälegitiimin televisioviihteen katsojaprofiili	23
5.1.2	Kaikkiruokaisuusteoria tutkielman aineistossa	25
5.2	Yhteiskunnallisen aseman yhteys katselun tapaan ja tyyliin	26
5.3	Yhteiskunnallisen aseman yhteys katselun motiiveihin ja perusteluihin	28
5.4	Televisioviihteen katsomisen muovautuminen statukseksi	30
6	Johtopäätökset	33
6.1	Tutkielman keskeisimmät tulokset	33
6.2	Tulosten tulkintaa	35
6.3	Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimus	36
	Lähteet	37
	Liite	41
	Kirjallisuuskatsauksen aineisto	41

1 Johdanto

Televisio on monelle jopa kyseenalaistamaton osa arkea: televisionkatselu on osa rutiineja ja perinteitä – se rytmittää arkea ja vuotta. Televisio-ohjelmat sekä ohjelmista julkisuuteen nousseet henkilöt ovat läsnä sekä kahvipöytäkeskusteluissa että iltapäivälehtien viihdesivujen otsikoissa, joissa päivitellään saippuasarjojensarjojen yllätyskäänteitä ja tositelevisio-ohjelmien yleisössä herättämiä tunteita (ks. esim. Simoinen 2024; Kantola 2024). Television katseluun liittyy myös moraalinen taso. Mediassa on esimerkiksi käsitelty tositelevisio-ohjelmien ongelmia ja ohjelmiin osallistuneiden kaltoinkohtelua ja hyväksikäyttöä ohjelmien tuotannossa (Mattinen & Mäntymaa 2021). Lisäksi saippuasarjat kehystetään mediassa kertakäyttöviihteenä, jonka kuluttamista kukaan ei kehtaa myöntää (ks. esim. Yrttiaho 2024). Mediassa käytävän keskustelun perusteella televisio-ohjelmiin ja niiden kuluttamiseen kulttuurisena ilmiönä liittyy siis häpeällisyyden ja moraalittomuuden leima (ks. myös esim. Siltamäki 2022). Toisin sanoen televisionkatselu on ilmiö, johon liittyy monenlaisia yhteiskunnallisia tasoja.

Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa on havaittu eri kulttuurimuotojen olevan hierarkkisia ja niiden suosion vaihtelevan sosiodemografisten taustatekijöiden, kuten ammattiaseman ja poliittisen suuntautumisen, mukaan (Heikkilä & Lindblom 2023; & Heikkilä 2024). Kulttuuria ja sen hierarkiaa käsittelevissä tutkimuksissa tarkastellaan eri kulttuurimuotoja aina bingosta oopperaan. Juuri televisio-ohjelmat kuitenkin ovat kulttuurisena käytänteenä kiinnostava tarkastelun kohde, sillä niiden kuluttamisen voi arvioida olla helposti kaikkien saatavilla. Tilastokeskuksen viimeisimmän vapaa-aikatutkimuksen mukaan vain 1–3 prosenttia suomalaisista ei katso ollenkaan televisiota, ja 60 prosenttia väestöstä katsoo tv:tä päivittäin (Saarenmaa 2019). Näin ollen televisionkatselu on todennäköisesti mahdollista ja tavanomaista hyvin monenlaisista yhteiskunnallisista taustoista tuleville henkilöille esimerkiksi yhteiskuntaluokkaan tai ikään katsomatta. Televisio-ohjelmien variaatio tekee niiden tutkimisesta myös mielekäästä: aiemmin mainittujen tosi-tv-ohjelmien ja saippuasarjojen lisäksi tarjolla monenlaisia muitakin ohjelmia. Perinteisen television rinnalle on myös tullut internetin välityksellä katsottavat suoratoistopalvelut, kuten Yle Areena ja Netflix. (Saarenmaa 2019.) Televisio-ohjelmia on tutkittu myös omana kulttuurisen kuluttamisen kenttänä, jolla voidaan havaita eriytymistä eri sosiodemografisten ryhmien välillä. Suomessa esimerkiksi Semi Purhonen (2011) on tutkinut aihetta.

Tietynlaisten televisio-ohjelmatyyppien katselemiseen liitetään häpeää ja paheksuntaa, ja niiden katselu on yleisempää vähemmän kouluttautuneilla ihmisryhmillä (Alasuutari 1992). Näin ollen televisio-ohjelmiin liittyvä häpeällisyys ja hierarkkisuus sekä niiden sosiaalinen eriytyminen kytkee television katselun osaksi luokkarakenteita. Tarkastelen kandidaatintutkielmassa integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla juuri tällaisia vähemmän arvostettuja televisio-ohjelmia, joita nimitän epälegitiimiksi televisiovihteeksi. Kirjallisuuskatsaukseni aineistona minulla on yhdeksän vertaisarvioituva tutkimusartikkelia, jotka käsittelevät tavalla tai toisella epälegitiimin televisiovihteen katselua. Epälegitiimin televisiovihteen katselu on sosiologisesti mielekästä, sillä se voi asemansa vuoksi tuoda esiin yhteiskunnassa vallitsevia rakenteita. Haluankin tutkielmassani selvittää, miten televisio-ohjelmien epälegitiimiys ilmenee ja miten niiden katselu on sosiaalisesti eriytyntä.

Tutkielman luvuissa 2 ja 3 tarkastelen aiempaa kulttuurista pääomaa ja makua sekä televisiovihdettä koskevaa kirjallisuutta. Perehdyn muun muassa homologia- ja kaikkiruokaisuusteorioihin. Luvussa 4 esittelen tutkielman kirjallisuuskatsauksen aineiston ja tutkimusmenetelmän. Luvussa 5 käyn läpi kirjallisuuskatsauksen tulokset ja luvussa 6 johtopäätökset.

2 Kulttuurinen pääoma ja maku

Tässä luvussa esittelen kulttuurisen pääoman ja maun käsitteet sekä käsitteitä tarkastelevaa kirjallisuutta. Lisäksi tuon esille, miten käsitteet liittyvät yhteiskuntien hierarkkiseen rakenteeseen. Alaluvussa 2.1 paneudun Pierre Bourdieun käsitykseen kulttuurisesta pääomasta. Alaluvussa 2.2 esittelen aihetta koskevaa uudempaa tutkimusta.

2.1 Kulttuurinen pääoma, maku ja homologieoria

Ranskalainen klassikkososiologi Pierre Bourdieu on saavuttanut keskeisen aseman kulttuurista pääomaa ja makua koskevassa tutkimuskirjallisuudessa, ja monet tutkijat viittaavat hänen teorioihinsa (ks. esim. López-Sintas, Garcia-Alvarez, & Filimon 2008; Bennett & Silva 2011). Bourdieu tutki 60-luvulla Ranskan kulttuuria, josta tekemiään havaintojaan ja päätelmiään hän esittelee vuonna 1979 julkaistussa ja vuonna 1984 englanniksi käännettyssä *Distinction*-teoksessaan. Bourdieu kehitti konseptin kolmesta eri pääomasta, joiden epätasainen jakautuminen yhteiskunnissa selittää luokkaeroja ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta: taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman kokonaisuus määrittää yksilön luokan ja aseman yhteiskunnassa. (Bourdieu 1984.) Kulttuurisella pääomalla Bourdieu (1984, 13, 56) tarkoittaa tuntemusta hierarkian yläpäässä oleviin kulttuurituotteisiin ja kykyä käyttää niitä.

Kulttuurinen pääoma on sidoksissa yksilön koulutustasoon ja yhteiskunnalliseen taustaan (Bourdieu 1948). Pääomien eri lajeja pystyy nimittäin vaihtamaan keskenään. Varakkailla vanhemmilla esimerkiksi on resursseja tarjota lapsilleen ympäristö, joka altistaa näitä korkeakulttuurille kasvattaen samalla lasten kulttuurista pääomaa. Bourdieun mukaan myös koulutuksella on iso merkitys kulttuurisen pääoman hankkimisessa, koska koulutusjärjestelmässä aiemmin omaksutusta kulttuurisesta pääomasta on hyötyä. Näin ollen kulttuurillinen pääoma helpottaa koulutusjärjestelmässä menestymistä, mikä puolestaan uusintaa luokkajärjestelmää ja taloudellisen pääoman periytyvyyttä. (Ks. DiMaggio 2007, 168.) Koulutuksella on myös päinvastainen vaikutus, sillä se lisää kulttuurista pääomaa mukauttamalla oppilaiden makua legitiimimpään eli yleisesti arvostettuun suuntaan. Oppilas siis oppii koulutuksen avulla tunnistamaan ja arvostamaan legitiimeinä pidettyjä teoksia ja kulttuurin muotoja. Legitiimeillä kulttuurin muodoilla on yhteiskunnassa tunnustettu asema, ja legitiimiä kulttuurin pystyy ymmärtämään ja kuluttamaan vain, jos on tarpeeksi koulutuksen kautta saatua kulttuurista pääomaa. Dominoiva yläluokka osallistuu

määrittelemään legitiimin kulttuurin ja erottamaan sen suositusta ja yleisestä, siis toisin sanoen epälegitiimistä, kulttuurista (Bourdieu 1984, 251). Legitimoimalla tietynlaista kulttuuria koulutusjärjestelmä muodostaa ja uusintaa kulttuurin hierarkkisuutta. (Bourdieu 1984, 23–28.)

Kulttuuriseen pääomaan liittyy olennaisesti kulttuurinen maku, jolla tarkoitetaan kulttuurisella kuluttamisella ilmeneviä taipumuksia ja mieltymyksiä. Bourdieu puhuu maun yhteydessä myös esteettisestä tajusta (engl. aesthetic sense), johon liittyy preferenssien lisäksi inho muiden vääränlaisilta vaikuttavia makuja kohtaan. (Bourdieu 1984, 56.) Maulla pyritään siis erottautumaan muista yksilöistä ja ihmisryhmistä eli osoittamaan distinktiota (Bourdieu 1984). Bourdieun mukaan maku ja kulutettavan kulttuurin alat voidaan jakaa kolmiportaiseen hierarkkiseen järjestykseen: legitiimi maku (engl. legitimate taste), keskitason maku (engl. middle-brow taste) ja populaari maku (engl. popular taste) (Bourdieu 1984, 16).

Sosiologisesti tarkasteltuna maussa ei ole kyse puhtaasti yksilön synnynnäisistä taipumuksista vaan sosiaalisesta ilmiöstä. Bourdieun mukaan kulttuuristen käytäntöjen ja elämäntyylin piirteiden – eli toisin sanoen makuerojen tai makuerojen ilmentymien – hierarkkinen järjestys pohjautuu eroihin kulttuurisessa ja taloudellisessa pääomassa. Esimerkiksi oopperasta pitäminen ilmentää suurempaa kulttuurista pääomaa kuin jalkapallosta pitäminen. (Bourdieu 1984, 128–129.) Näin ollen maku tuo esiin yksilöiden välillä olemassa olevat sosiaaliset erot, sillä makujen ja kulttuurin hierarkia mukailee yhteiskuntaluokkien mukaista hierarkiaa. Bourdieun mukaan eri yhteiskuntaluokilla on siis erilainen maku, ja maut ovat keskenään hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Tämän niin sanotun homologieesin mukaisesti maku yhdistää samassa luokka-asemassa olevia ihmisiä samalla luoden eroja luokkaryhmien välille. (Bourdieu 1984, 16, 56.)

Bourdieun havainnot ja teoriat ovat saaneet tukea esimerkiksi Paul DiMaggion tutkimuksesta (1982). DiMaggio mittaa kulttuurista pääomaa asenteiden, osallistumisen ja aktiviteettien sekä informaation avulla 1960-luvulla yhdysvaltaisnuorilta kerätyn aineiston avulla. Tutkimuksen mukaan on olemassa korkeakulttuurinen maku, sillä kiinnostus jostakin tietystä korkeakulttuurin muodosta, kuten kirjallisuudesta tai kuvataiteesta, on yhteydessä kiinnostukseen muustakin korkeakulttuurista. Lisäksi tutkimuksen mukaan lukioikäisten nuorten kouluarvosanoilla ja kulttuurisella pääomalla on selvä yhteys, mikä tukee Bourdieun teoriaa kulttuurin eriarvoisuutta uusintavasta vaikutuksesta. Tosin poiketen Bourdieun (1984) tuloksista DiMaggion tutkimuksessa vanhempien koulutustaustan vaikutus lasten

kulttuuriseen pääoman ei ole niin selkeä. Kuitenkin tutkimus tukee teoriaa, jonka mukaan kulttuurisen pääoman hankkiminen voisi lisätä sosiaalista liikkuvuutta. (DiMaggio 1982.)

2.2 Uudempaa tutkimuskirjallisuutta: kaikkiruokaisuusteoria

Uudemmassa tutkimuskirjallisuudessa on tutkittu runsaasti, miten kulttuurinen maku ja pääoma ovat yhteydessä eri sosiaalisiin taustatekijöihin. Bourdieun homologie-teorian lisäksi maun sosiaalista eriytyneisyyttä on pyritty hahmottamaan niin sanotun kaikkiruokaisuusteorian (engl. omnivore) avulla. Useissa tutkimuksissa vertaillaankin, kumpaa teorioista todellisuus mukailee paremmin. (Ks. esim. Chan & Goldthorpe 2005; Nault, Baumann, Childress, Rawlings 2021; Veenstra 2015) Toisaalta sekä Bourdieun homologie-teoriaa että kaikkiruokaisuusteoriaa on kritisoitu samanaikaisesti: Esimerkiksi Bernard Lahire (2008) korostaa yksilöiden välisiä eroja saman yhteiskuntaluokan sisällä. Lahiren (2008) mukaan on tavallista, että yksilöllä on keskenään erilaisia kulttuurisia taipumuksia, jotka ovat niiden legitimitetin kannalta keskenään ristiriitaisia. Lisäksi hän kyseenalaistaa kulttuurin jakamisen legitimeihin ja epälegitimeihin ilmentymiin, sillä hänen mielestään ei ole olemassa kaikkien tietämiä ja jakamia käsityksiä kulttuurin muodoista ja niiden merkityksistä (Lahire 2008, 172).

Bourdieun Distinction-teoksen jälkeinen tutkimuskirjallisuus on kyseenalaistanut homologie-teesiä. Homologie-teesin vastaisesti niin sanotun kaikkiruokaisuusteorian mukaan korkean statuksen henkilöt eivät kuluttaisi vain korkean hierarkian tason kulttuuria, vaan he olisivat avoimia monenlaiselle kulttuurille (Peterson 1992). Musiikinkulutuksen sosiaalista eriytyneisyyttä tutkineet Richard A. Peterson ja Roger M. Kern (1996) havaitsivat, että korkeakulttuurista – Petersonin ja Kernin tutkimuksen tapauksessa oopperasta ja klassisesta musiikista – pitävät henkilöt pitävät myös alemman hierarkian tason musiikista, kuten rockista ja countrysta. (Peterson & Kern 1996.) Tämä kyseenalaistaa homologie-teesin, jonka mukaan maku ja status ovat eriytyneet symmetrisesti. Sen sijaan kaikkiruokaisuusteorian mukaan maku ei olisikaan niin eriytynyt, vaan korkeakulttuuriseen makuun sekoittuisi piirteitä alemmilla hierarkian tasoilta (Peterson & Kern 1996). Kaikkiruokaisuusteoria ei kuitenkaan tarkoita, että hierarkkisten ihmisryhmien väliset erot olisivat poistuneet, vaan yläluokka pyrkii nimenomaan erottautumaan muista laajalla maullaan (Peterson 1992). Toisin sanoen symboliset raja-aidat kulttuurin muotojen välillä ovat vain muuttuneet (Lamont & Fournier 1992, ks. Peterson & Kern 1996, 904).

Kaikkiruokaisuusteoria on saanut myös kritiikkiä. Teoriaa on pidetty liian yksinkertaistavana, sillä sen ei ajatella huomioivan kulttuurisen kuluttamisen kontekstisidonnaisuutta ja erilaisia motiiveja kuluttaa kulttuuria; kaikki yksilön tekemät kulttuuria koskevat valinnat eivät välttämättä kerro hänen maustaan. Lisäksi kaikkiruokaisuusteoriaa on arvosteltu siitä, että se pitää vain eliittiä ja hierarkian ylimmillä tasoilla olevia monenlaisten kulttuurin muotojen kuluttajina siivuttaen alemmat yhteiskuntaluokat. (Lahire 2008, 180–185.)

Osa tuoreemmasta musiikin kuluttamista koskevasta tutkimuskirjallisuudesta ei anna selvää tukea kaikkiruokaisuusteorialle (Nault ym. 2021; Veenstra 2015; Savage & Gayo 2011). Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan keskivertoa korkeampi koulutustaso ei korreloi laajan musiikkimaun kanssa. Sen sijaan tutkimuksen mukaan korkeammin koulutetut ja lapsena erilaiselle taiteelle altistuneet pitävät enemmän korkeamman hierarkian tason musiikista, joka tutkimuksessa määriteltiin taiteellisen arvostuksen ja muun muassa muusikkojen saamien tunnustusten perusteella. Homologia- ja kaikkiruokaisuusteorioita yhdistelemällä tutkimuksessa määriteltiin uusi kuluttamista eriytyneisyyttä kuvaava termi snobivore. Termillä tarkoitetaan kuluttajaa, joka on rajoittunut joko musiikkityylien tai artistien suhteen mutta kaikkiruokainen jommassakummassa. (Nault ym. 2021.)

Myöskään englantia puhuvia kanadalaisia koskevan tutkimuksen perusteella kaikkiruokaisuusteoria ei vastaa todellisuutta eikä laaja eri genererajat ylittävä musiikkimaku ole yhteydessä kuluttajan yhteiskuntaluokkaan. Tutkimuksen mukaan musiikkimaku on kuitenkin yhteydessä kuluttajan koulutustasoon, ja korkeakulttuurinen maku on yhdistettävissä korkeaan koulutustasoon. Kanadalainen tutkimus antaa siis tukea Bourdieun homologieoralle. (Veenstra 2015.) Myöskään brittiläisten musiikkia makua kartoittanut tutkimus ei antanut voimakasta tukea kaikkiruokaisuusteorialle. Tutkimuksen mukaan Isossa-Britanniassa on havaittavissa korkeasti koulutettujen kuluttajien ryhmä, joka pitää useista eri musiikkityyleistä. Tutkimuksessa ryhmästä kuitenkin käytetään kaikkiruokaisten sijaan termiä ekspertit, sillä ryhmä ei juuri pidä kevyestä nykymusiikista. (Savage & Gayo 2011.)

Toisaalta osa tuoreemmasta tutkimuskirjallisuudesta tukee kaikkiruokaisuusteoriaa musiikin kuluttamisen kohdalla (ks. esim. Lindblom 2022; Coulangeon & Lemel 2007). Esimerkiksi suomalainen tutkimus jakaa musiikin kuuntelijat kolmeen eri ryhmään: kaikkiruokaisiin, musiikillisesti yksiruokaisiin (engl. univore) ja avarakatseisiin (engl. categorical tolerants), jotka eivät suhtaudu negatiivisesti mihinkään musiikkityyliin. Tutkimuksessa havaitaan, että musiikillinen kaikkiruokaisuus on yhteydessä liberaaleihin poliittisiin arvoihin ja

korkeakoulutukseen; sen sijaan musiikillinen yksiruokaisuus on yhteydessä matalampaan koulutustasoon ja konservatiivisiin poliittisiin mielipiteisiin. (Lindblom 2022.) Myös ranskalaisten musiikkimieltymyksiä tarkasteleva tutkimus tukee kaikkiruokaisuusteoriaa. Tutkimus niin ikään kyseenalaistaa Bourdieun homologioteorian, sillä tutkimuksen mukaan perinteinen jako korkeakulttuurin ja matalamman hierarkian populaarikulttuurin kuluttajiin ei ole enää ajankohtainen. Sen sijaan tutkimuksen mukaan korkeampi yhteiskunnallisen status ilmenee kaikkiruokaisuutena ja matalampi status yksiruokaisuutena kaikkiruokaisuusteoriaa mukaillen. (Coulangeon & Lemel 2007.)

Kulttuurisen kuluttamisen eriytyneisyyttä on tutkittu musiikin kuluttamisen lisäksi myös muilla kulttuurin alueilla. Will Atkinson ja Christopher Deeming (2015) sekä Semi Purhonen ja Riie Heikkilä (2017) ovat tutkineet ruokamieltymysten yhteyttä sosiaalisiin taustatekijöihin. Brittiläisten ruokatottumuksia kartoittavan tutkimuksen mukaan Bourdieun homologioteoria pitää paikkaansa ja eri sosiaalista taustoista tulevat ihmiset pitävät eri ruoista: alemmat yhteiskuntaluokat syövät enemmän raskasta, edullista ja täyttävää ruokaa, kun taas yläluokka suosii enemmän kevyttä ruokaa (Atkinson & Deeming 2015). Myös suomalaisen tutkimuksen mukaan ruokamieltymykset ovat jakautuneet kuluttajien sosiaalisen taustan mukaan, ja esimerkiksi korkeasti koulutettu hyvätuloinen keskiluokka suosii kevyttä ruokavaliota, jossa on vaikutteita eri maiden kulttuureista (Purhonen & Heikkilä 2017). Myös muun muassa kulttuuritapahtumiin ja -toimintaan osallistumista (ks. esim. Kirchberg & Kuchar 2014) sekä esittävän taiteen kuluttamista ja elokuvateatterissäkäymistä (ks. esim. Chan & Goldthorpe 2005) on tutkittu homologia- ja kaikkiruokaisuusteorioiden näkökulmista.

3 Epälegitiimi televisioviihde

Tässä luvussa tarkastelen kulttuurista makua ja pääomaa televisioviihteen näkökulmasta. Käsittelen televisioviihdettä sekä osana muuta kulttuuria että televisioviihdettä omana kulttuurin kenttäänään. Alaluvussa 3.1 käsitellen yleisemmällä tasolla televisioviihdettä käsittelevää kirjallisuutta ja televisioviihteen eri luokitteluita, kun taas alaluvussa 3.2 käsitelen eriytyisesti epälegitiimin televisioviihteen muotoja ja tapoja jäsentää televisioviihteen hierarkkisuutta. Alaluvussa 3.3 tuon esille tositelevision epälegitiimin televisioviihteen ilmentymänä, koska tosi-tv painottuu tutkielmani kirjallisuuskatsauksen aineistossa.

3.1 Televisionkatselua koskeva kirjallisuus

Distinction-teoksessaan Bourdieu niputtaa television yhdeksi elämäntyylillä ilmentäväksi tekijäksi ja sijoittaa sen hierarkian alapuoliskolle. Hän ei siis erottele eri televisio-ohjelmia toisistaan kulttuurisen hierarkian eri tasoille. (Bourdieu 1984, 128–129.) Sen sijaan uudemmassa tutkimuksessa on tutkittu makua ja sen sosiaalista eriytymistä jakamalla televisioviihde eri televisio-ohjelmatyyppeihin tai -genreihin. Esimerkiksi Omar Lizardo ja Sara Skiles (2009) käyttävät kulttuurin kaikkiruokaisuutta testaavassa tutkimuksessaan aineistona EU-kansalaisten kulttuurista kuluttamista mittaavaa Eurobarometriä, joka jakaa populaarit televisio-ohjelmat kahdeksaan eri kategoriaan: saippuaopperat ja draama-sarjat, musiikkiohjelmat, urheiluohjelmat, elokuvat, lastenohjelmat, keskusteluohjelmat, ostos-tv sekä viihdeohjelmat. Niin ikään suomalaista televisiomakua tutkinut Semi Purhonen (2011) käyttää tutkimuksessaan Tilastokeskuksen keräämää kyselyaineistoa, joka jakaa televisio-ohjelmat 14 eri tyyppiin. Jaottelu on hieman erilainen verrattuna Eurobarometrin käyttämään jaotteluun; se ei esimerkiksi sisällä ostos-tv:tä tai lastenohjelmia, ja Eurobarometrissa viihdeohjelmiin sisällytetyt tosi-tv-sarjat ja peliohjelmat ovat omia genrejään (Lizardo & Skiles 2009; Purhonen 2011).

Vaikka televisioviihdettä kokonaisuutena on pidetty arvottomana kulttuurin muotona, uudemman kirjallisuuden mukaan televisioviihde – tai ainakin osa siitä – on myös saanut arvostusta ja legitimizeettiä 1900-luvun puolivälin jälkeen. Televisioviihteen muuttumiseen arvostettavammaksi kulttuurinmuodoksi on vaikuttanut niin sisällölliset, teknisetkin kuin kulttuurillisetkin seikat. Televisioviihteen tarjonta on monipuolistunut, ja televisiokanavien lisäksi ohjelmatarjonta on kattavampaa ja suunnattu erilaisille kohdeyleisöille. Tarjolla on siis

myös selvästi vaativammalle yleisölle tarkoitettuja ohjelmia. Televisioviihdettä koskeva tutkimus on myös yleistynyt, mikä osoittaa tietynlaista arvostusta sitä kohtaan. Teknologisesta näkökulmasta esimerkiksi digitalisoituminen, televisioviihteen kuluttaminen DVD-soittimen tai internetin välityksellä sekä televisioiden kuvanlaadun paraneminen ovat muuttaneet käsityksiä televisioviihdestä arvostetumpaan suuntaan. Arvostus näkyy esimerkiksi siinä, että televisioviihdettä on alettu vertaamaan muihin kulttuurin muotoihin, kuten elokuvaan. (Newman & Levine 2012, 3–6.) Eri genrejen sekoittumista pidetäänkin nykyaikaisena ilmiönä, joka näkyy kuluttajien mieltymyksissä ja kulttuurintuotannossa (Lahire 2008, 178–179). Siitä huolimatta, että osa televisioviihdestä ja tv-sarjoista on alkanut saamaan taiteellista arvostusta, osaa televisioviihdestä pidetään edelleen vähemmän arvokkaana kulttuurin muotona. Televisioviihdettä ei siis enää pidetä kulttuurisen hierarkiassa alhaalla olevana yhtenäisenä kokonaisuutena, vaan hierarkia on siirtynyt televisioviihteen kentän sisäiseksi hierarkiaksi. (Newman & Levine 2012, 3–6.)

Televisioviihteen saama arvostus ja sen tarjonnan monipuolistuminen näkyy myös laatu-tv-käsitteen syntymisessä. Käsitteellä tarkoitetaan kriitikoiden arvostamia televisiosarjoja, joita pidetään sisällöllisesti ja tuotannollisesti korkealaatuisina ja vaativina. Laatu-tv esitetään parempana ja legitiiminä televisioviihteen muotona, joka eroaa muusta televisioviihdestä. Käsite yhdistetään erityisesti yhdysvaltaisen kaapelitelevisioverkko HBO:n tuottamiin televisiosarjoihin. (Newman & Levine 2012, 14–37; Schlütz 2016; Frykholm 2021.)

Televisioviihteen pirstaloitumisesta ja sen sisäisestä hierarkiasta huolimatta televisiota pidetään kulttuurinmuotona, joka vähentää kulttuurillisia raja-aitoja ihmisryhmien välillä. Televisionkatselun maksuttomuus ja yksityisyys mahdollistavat kulttuurisen kuluttamisen, joka on ristiriidassa yksilön sosiaaliseen asemaan yhdistettävän taipumuksen kanssa. Televisionkatselun voidaan nähdä siten myös murtavan legitiimin kulttuurin asemaa yhteiskunnissa. (Lahire 2008, 176–178.) Perinteistä lineaarista televisiota ja muita kotona kulutettavia televisioviihteen muotoja, kuten DVD:tä ja internetin suoratoistopalveluita, vertaileva tutkimus osoittaa, että perinteisellä lineaarisella televisiolla on muita muotoja tasa-arvoistavampi vaikutus. Tutkimuksen mukaan televisio todentaa muita televisioviihteen muotoja vahvemmin kaikkiruokaisuusteoriaa, minkä lisäksi perinteisen television katselu on vähemmän sosiaalisesti eriytynyttä. Toisin sanoen yksilön sosiaalinen tausta ei yhtä paljon vaikuta perinteisen lineaarisen television katseluun verrattuna televisioviihteen uudempiin muotoihin. (Weingartner 2021.)

3.2 Televisioviihteen hierarkkisuus ja sen epälegitiimit ilmentymät

Bourdieu (1984) mukaan legitiimeillä kulttuurin muodoilla tarkoitetaan eliitin määrittelemiä kulttuurin muotoja, joilla on yhteiskunnassa tunnustettu asema. Näin ollen legitiimi kulttuuri eroaa suositusta ja alempiarvoisesta eli epälegitiimistä kulttuurista (Bourdieu 1984, 251).

Televisioviihteen kohdalla epälegitiimi voisi siis tarkoittaa kaikenlaisia ohjelmia, jotka eivät ole yleisesti yhteiskunnassa arvostettuja tai hyväksytyjä ja jotka eivät ole korkean kulttuurisen pääoman omaavien suosiossa.

Tätä legitiimien ja epälegitiimien televisioviihteen muotojen välistä vastakkainasettelua sekä eri televisio-ohjelmien ja ohjelmatyyppien välistä hierarkiaa on tutkimuskirjallisuudessa määritelty eri tavoin. Esimerkiksi Koen Van Eijck ja Kees Van Rees (2000) kategorisoivat mediatuotteita informatiivisuus-viihdyttävyyden janalla. He havaitsivat tutkimuksessaan yhteyden television katselun ja lukemisen välillä vuosille 1975 ja 1995 sijoittuvan hollantilaisen aineiston perusteella. Van Eijckin ja Van Reesin (2000) käyttämän luokituksen mukaan kaikkein informatiivisimpia ohjelmia ovat uutiset ja televisoidut uskonnolliset tilaisuudet, kun taas janan toisessa päässä ovat saippuaopperat, sarjat, visailut ja peliohjelmat. (Van Eijck & Van Rees 2000.) Tutkimuksessa käytetty televisio-ohjelmien jaottelu on tehty ohjelmien sisällöllisten ominaisuuksien perusteella – ikään kuin tietyt ohjelmat olisivat luontaisesti kulttuurisen hierarkian pohjalla. Toisaalta samassa tutkimuksessa televisiomakua verrataan luettaviin mediatuotteisiin, kuten kirjoihin ja lehtiin (Van Eijck & Van Rees 2000). Näin ollen legitimeetti kumpuaa osaltaan myös televisioviihteen kuluttajien suhteesta muihin kulttuurin alueisiin.

Sen sijaan Pertti Alasuutari (1992) käyttää televisionkulutusta koskevassa tutkimuksessaan hierarkkista jaottelua, joka perustuu ohjelmien sisällöllisten piirteiden sijaan katsojien suhtatumistavoille eri ohjelmatyyppejä kohtaan: Alasuutari jaottelee televisio-ohjelmia hierarkkisiin kategorioihin moraalien ja yleisen hyväksyttävyyden mukaan. (Alasuutari 1992.) Tässä tavassa hahmottaa television sisäinen hierarkia ohjelmilla ei ole sisäänrakennettua legitimeettiä, vaan legitimeetti muodostuu sosiaalisesti. Eri televisio-ohjelmien legitimeetti näkyy siis esimerkiksi siinä, häpeävätkö kuluttajat katselutottumuksiaan. Hierarkian alapäässä Alasuutarin tutkimuksessa ovat toiminta- ja saippuasarjat; kaikkein legitimeimpiä sen sijaan ovat ajankohtaisohjelmat ja dokumentit. Alasuutari analysoi, että legitimeettiin vaikuttaa ohjelmien realistisuus: jos ohjelman sisältöä pidetään

epäuskottavana, ohjelmaa itsessään ei pidetä moraalisesti niin hyvänä eli legitiiminä viihteenä. (Alasuutari 1992.)

Legitimiteetin määrittäminen katsojien suhtautumistapojen perusteella näkyy myös siinä, että Alasuutarin (1992) tutkimuksen mukaan osa katsojista pyrkii oikeuttamaan katselutottumuksiaan esimerkiksi analysoimalla katsottavan sisällön realistisuutta ja tiedostamalla oman toiminnan moraalinen arvo. Lisäksi tutkimuksessa havaitaan, että sukupuoli ja koulutustausta vaikuttavat televisiomakuun: Alasuutari (1992, 568) toteaa, että vallitseva moraalinen hierarkia suosii korkeasti koulutettujen miesten makua ja katselutottumuksia. Tutkimuksen perusteella toimintasarjat ja urheiluohjelmat korostuvat eniten matalasti koulutettujen suosikkisarjoissa. Myös saippuaopperoiden katsojissa on tutkimuksen mukaan enemmän matalasti koulutettuja kuin korkeasti koulutettuja. (Alasuutari 1992.)

3.3 Tositelevisio epälegitiiminä televisioviihteen ilmentymänä

Kirjallisuuskatsaukseni aineistona on useampi tieteellinen artikkeli, joka käsittelee nimenomaan tositelevisiota. Tositelevisio on ohjelmatyyppinä laaja, ja se pitää sisällään piirteitä monista muista televisio-ohjelmatyypeistä, kuten dokumenteista ja saippuaoppereista. Annette Hill jakaa tosi-tv-ohjelmat kahteen eri kategoriaan: dokumentinomaisiin ohjelmiin, joita kuvataan ja seurataan ihmisiä tekemässä heille arkipäiväisiä asioita luontaisissa ympäristöissä, ja selvästi televisiota varten tuotettuihin ohjelmiin, jotka voidaan kuvata esimerkiksi studioissa ja joilla on selkeä formaatti. Jälkimmäiseen kategoriaan kuuluvat esimerkiksi erilaiset kilpailuohjelmat. (Hill 2020.)

Tosi-tv-ohjelmiin pidetään usein moraalittomana ja huonona viihteenä (ks. esim. McCoy & Scarborough 2016; Lavie 2016), minkä vuoksi käsitteelen sitä tutkielmassani epälegitiiminä televisioviihteenä. Helen Wood ja Beverly Skeggs (2008, 177) listaavat tekijöitä, joiden perusteella yhteiskuntaluokkia käsittelevät teemat ovat läsnä tosi-tv-ohjelmissa. Ensimmäisenä he mainitsevat juuri tosi-tv:n ja sen kuluttajien aseman makuhierarkian pohjalla. Lisäksi he erittelevät syiksi muun muassa tositelevisiossa olevan työväenluokan yliedustuksen ja tavan, jolla työväenluokka esitetään ohjelmissa riittämättömänä suhteessa keski- ja yläluokkaan (Wood & Skeggs 2008). Tositelevisiota on kritisoitu myös muista sisällöllisistä piirteistä, kuten sensaationhakuisuudesta, kourkuttavuudesta ja kertakäyttöisyydestä, negatiivisesta vaikutuksesta katsojiin (Hill 2020, 204) sekä ohjelmissa esiintyvien henkilöiden moraalittomasta käytöksestä (McCoy & Scarborough 2016). Myös

ohjelmiin osallistuvien ihmisten huonoa kohtelua on kritisoitu (Mast 2016; McCoy & Scarborough 2016). Usein juuri tositelevisio-ohjelmien moraalittomuus on keskiössä, kun arvioidaan yksittäisten tositelevisio-ohjelmien laatua (Lavie 2016).

4 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelen tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Lisäksi esittelen kirjallisuuskatsauksen tutkimusmetodina ja kirjallisuuskatsauksen aineistona käyttämäni tutkimusartikkelit. Luvun viimeisessä alaluvussa käyn läpi, miten epälegitiimiys tulee esiin jokaisessa kirjallisuuskatsauksen aineiston tutkimuksissa.

4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani keskiössä on epälegitiimi televisioviihde. Kuten teoriaosiosta käy ilmi, epälegitiimin televisioviihteen käsitteen voi määritellä eri tavoin. Keskeistä kuitenkin on epälegitiimin televisioviihteen alhainen asema kulttuurisessa hierarkiassa. Bourdieun (1984) homologieorian mukaisesti kulttuurisen kulutuksen hierarkiat heijastavat laajempaa yhteiskunnallista järjestystä. Näin ollen epälegitiimiä televisioviihdettä käsittelevän tutkimuskirjallisuuden analysoiminen voi antaa kiinnostavan näkökulman tarkastella sen sosiaalisia ulottuvuuksia – etenkin kun televisioviihde on niin helposti kaikkien saatavilla. Tutkielmani tavoite onkin analysoida sosiologisesta näkökulmasta epälegitiimin televisioviihteen katsomista ja siihen liittyviä sosiaalisia ilmiöitä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Ketkä katsovat epälegitiimiä televisioviihdettä tutkielman aineiston perusteella?
- Millä tavoilla ja miksi epälegitiimiä televisioviihdettä kulutetaan tutkielman aineiston perusteella?
- Miten epälegitiimin televisioviihteen katsominen on yhteydessä katsojan sosiaaliseen asemaan tutkielman aineiston perusteella?

Pyrin tutkimuskysymysteni avulla pureutumaan epälegitiimiin televisioviihteen kulutuksen tuomiin sosiaalisiin ilmiöihin eriytyisesti katselun sosiaalisen eriytyneisyyden näkökulmasta. Tarkastelen siis, katsovatko eri sosiaalisista taustoista tulevat ihmiset eri ohjelmia ja eroavatko katselun tavat ja perustelut katsojan sosiaalisen aseman mukaan. Tutkielmani analyysivaiheessa en keskity analysoimaan televisio-ohjelmien sisällöllisiä piirteitä. En siis analysoi, miten vaikkapa tositelevisio-ohjelmiin osallistuvien ihmisten sosiaalinen asema tekee televisiovihteestä epälegitiimiä. Teen tämän rajauksen siitäkin huolimatta, että tv-ohjelmien epälegitiimiys on väistämättä yhteydessä ohjelmien sisällöllisiin piirteisiin – kuten

teorialuvussa tuon esille. Rajauksella vain televisioviihteen katseluun tavoitteenani on selvittää, millainen rooli televisioviihteen kuluttamisella on yhteiskunnassa ja miten epälegitiimiin televisiovihteeseen suhtaudutaan. Tutkimusnäkökulmani takia epälegitiimi televisioviihde näyttäytyy enemmän tai vähemmän yhtenäisenä televisioviihteen muotona, vaikka todellisuudessa epälegitiimi televisioviihde on moninaista ja tv-ohjelmille annettu epälegitiimiyden status ei pysyvä ja absoluuttinen (ks. esim. Vandenplas 2024). Tämä ei kuitenkaan ole puute tutkielmassani, sillä keskeistä tutkimuskysymyksieni kannalta on viihteen epälegitiimi asema – riippumatta siitä, mikä epälegitiimin televisioviihteen muoto on kyseessä.

Tutkielmani näkökulman rajaus televisiovihteeseen karsii pois myös kodin ulkopuolella, esimerkiksi elokuvateatterissa, kulutettavan viihteen, vain uutisten katsomiseen keskittyvän tutkimuksen ja sosiaalisen median palvelut, kuten Youtuben. Haluan keskittyä monelle saatavilla oleviin ja monen tunnistamiin massakulttuurin muotoihin, jotka ovat kulutettavissa kotona ulkopuolisten katseiden ulkopuolella. Valitsin analysoida kyseisiä kulttuurin muotoja, jotta mahdolliset kulutusvalintoihin ja sosiaaliseen taustaan liittyvät ristiriidat tulisivat esiin, kun kynnyks kuluttamiseen on mahdollisimman matala.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Kandidaatintutkielmani on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka tavoitteena on luoda laaja ja monipuolinen kuva tutkittavasta ilmiöstä aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Muita kirjallisuuskatsauksen muotoja ovat systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen 2011, 6–8.) Käytän juuri kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä, koska pyrin tutkielmassani luomaan epälegitiimin televisioviihteen kuluttamisen sosiaalisista ulottuvuuksista kokonaiskuvan. Salmisen (2011, 6–8) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan menetelmänä jakaa narratiiviseen ja integroivaan kirjallisuuskatsaukseen. Tutkielmassani on piirteitä molemmista kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tyypeistä. Opinnäytteeni muistuttaa kuitenkin enemmän integroivaa kirjallisuuskatsausta sen metodologisen kriittisyyden takia (Birmingham 2000, 33–34, ks. Salminen 2011, 8). Tutkielmani aineiston muodostavat tutkimukset käsittelevät erilaisia yhteiskuntia – aineistoinani on tutkimuksia esimerkiksi eri vuosikymmeniltä ja eri maista – joten kriittinen tutkimusote on tarpeen keskeisimmän ja keskenään vertailukelpoisen sisällön löytämiseksi eri aineistoista.

Menetelmän valintaan vaikutti myös se, että kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa melko vapaan aineistokeruun. Toisin kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineistonkeruussa ei noudateta tarkkaa systemaattista seulontaa. (Salminen 2011, 7–9.) Tutkimusaineistoni koostuikin monin eri tavoin toisistaan poikkeavista tutkimusartikkeleista, jotka on esimerkiksi toteutettu keskenään erilaisin metodein. Kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle tyypillinen väljin kriteerein tehty aineistonkeruu mahdollistaa tutkielmani kattavan näkökulman: menetelmän ansiosta pystyn analysoimaan epälegitiimin televisioviihteen kuluttamista ottaen huomioon useat siihen keskeisesti vaikuttavat tekijät, mikä mahdollistaa kokonaisvaltaisen kuvan luomisen tutkimastani ilmiöstä. Systemaattisen aineistonhaun sijaan keräsin aineistonani käyttämäni artikkelit useilla hakusanoilla eri tietokantojen hakukoneiden avulla. Lopulliset aineiston koostavat tutkimusartikkelit löytyivät joko Turun yliopiston Volter-tietokannasta ja Googlen Scholar-hakupalvelusta englanninkielisillä hakusanoilla tai aiheeseen liittyvien tutkimusartikkeleiden lähdeviitteitä tutkimalla. Yhdistelin hakulausekkeisiin esimerkiksi hakusanoja ”television”, ”cultural capital” ja ”legitima*”.

Kirjallisuuskatsauksen analyysissä käytin apuna teemoittelua. Etsin aineistoartikkeleiden tulosluvuista kohtia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini ja alleviivasin kyseiset kohdat. Myöhemmin kävin kaikki merkitsemäni kohdat läpi ja yhdistelin eri artikkeleista löytämiäni havaintoja eri teemoihin ja alateemoihin, kuten television katselun tyyliä ja ironinen katselutapa.

4.3 Tutkielman aineisto

Opinnäytetyössäni käyttämä aineisto koostuu yhdeksästä tutkimusartikkelista (ks. liite Kirjallisuuskatsauksen aineisto). Sisällöllisesti pääkriteerini aineistoartikkeleiden valinnassa oli tutkimuksen painotus epälegitiimin televisioviihteen katseluun. Kaikissa tutkimusartikkeleissa ei käytetä sanaa epälegitiimi tai edes puhuta televisioviihteen sisäisesti hierarkkisuudesta, mutta kaikki aineiston tutkimusartikkelit käsittelevät televisioviihdettä, jota pidetään jollain tapaa huonompana ja arvottomampana kuin muuta televisioviihdettä tai jotka eivät ole suosittuja korkean kulttuurisen pääoman omaavien keskuudessa. Aineistoksi valikoimani tutkimusartikkeleiden tuli myös olla tieteellisiä ja vertaisarvioituja.

Tutkielman aineiston koostavissa artikkeleissa on variaatiota niin julkaisuajankohdassa kuin tutkimuksissa käytetyissä metodeissakin. Maantieteellisesti aineisto on painottunut täysin länsimaalaiseen, lähinnä Länsi-Eurooppaa käsittelevään, tutkimuskirjallisuuteen, mikä on

hyvä huomioida tutkielman tulosten sovellettavuutta arvioitaessa. Aineistonkeruussa tuli vastaan myös esimerkiksi Itä-Aasiaa käsitteleviä tutkimuksia, jotka päätin rajata tutkielmani aineiston ulkopuolelle aineiston sisäisen vertailevuuden varmistamiseksi.

Aineiston julkaisuajankohdan näkökulmasta potentiaalisia artikkeleita löytyi usealta eri vuosikymmeneltä: vanhimmat löytämäni näkökulmaltaan sopivat artikkelit ovat julkaistu 1980-luvulla ja vuonna 2024. Päätin rajata aineistoni julkaisuajankohdan 2000-luvulla julkaistuihin artikkeleihin, jotta aineisto olisi mahdollisimman ajankohtainen.

Televisioviihteen kulutus on muuttunut viime vuosina, ja esimerkiksi television rinnalle ovat tulleet internetin välityksellä katsottavat suoratoistopalvelut (Saarenmaa 2019).

Aineiston artikkeleissa on käytetty erilaisia tutkimusmenetelmiä: Viisi aineistoon kuuluvista artikkeleista on metodeiltaan laadullista tutkimusta. Kaksi tutkimusartikkelia on toteutettu määrällisten tutkimusmenetelmien avulla. Kaksi artikkeleista yhdistelee erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tämä aineiston metodillinen monipuolisuus on analyysin kannalta ansio, sillä näin legitimiin televisioviihteen kuluttamisesta muodostuu kattava kuva. Esimerkiksi laajoihin kyselyaineistoihin perustuvat määrällisiä menetelmiä hyödyntävät tutkimusartikkelit luovat epälegitiimistä televisioviihteestä positivistisen kuvan: ikään kuin kaikki television katselijat voitaisiin jakaa suoraviivaisesti joko epälegitiimin viihteen kuluttajiin ja välttelijöihin. Sen sijaan useaa haastatteluaineistoon perustuvaa tutkimusartikkelia voisi luonnehtia konstruktiviseksi: niissä epälegitiimi televisioviihde nähdään muuttuvampana ja sosiaalisesti rakentuvana käsitteenä. (Ks. Waller & Farquharson & Dempsey, 2016.)

4.4 Televisioviihteen epälegitiimiys tutkielman aineistossa

Epälegitiimin televisioviihteen näkökulma tulee aineistossa esiin eri tavoin. Kaikissa tutkielman aineiston muodostavissa tutkimusartikkeleissa artikkeleissa ei puhuta suoraan epälegitiimistä televisioviihteestä, minkä lisäksi televisioviihteen epälegitiimiys käsitetään tutkimuksissa hieman eri tavoin. Lisa Lundy, Amanda Ruth ja Travis Park (2008) eivät puhu lainkaan televisio-ohjelmien legitimitetistä tai edes niiden välisestä hierarkista. He kuitenkin käsittelevät artikkelissaan tosi-tv-viihdettä, jonka määritän tutkielmassani epälegitiimiksi viihteen muodoksi. Tutkimuksessa käy myös ilmi, että tositelevision katsomiseen liittyy stigma, mikä puoltaa sen epälegitiimiyttä (Lundy ym 2008). Myöskään Vanisha Narseyn ja Cristel Russellin (2011) *The Hills* -tosi-tv-sarjaa käsittelevässä tutkimuksessa ei puhuta

legitimiteetistä tai hierarkiasta mitään. Valitsin artikkelin osaksi tutkielman aineistoa samoin perustein: tutkimusartikkeli käsittelee tositelevisiota.

Osa aineistosta käsittää epälegitiimin sosiaalisesti rakentuvana ilmiönä. Charles McCoy ja Roscoe Scarborough'n (2014, 43) artikkelissa puhutaan legitimiteetistä vain sen teorialuvussa, jossa mainitaan hallitsevien luokkien uusintavan asemaansa legitimoimalla heidän omaa kulttuurista makuaan. Itse tutkimuksen tuloksissa tai tutkimusasetelmassa ei puhuta epälegitiimiydestä, mutta tutkimuksessa selvitetään, miten huonona tai vääränlaisena pidettyä televisioviihdettä kulutetaan. Kyse on siis epälegitiimiyden määrittymisenä sosiaalisesti. Ruben Vandenplas (2024) tutkimuksessa kehystetään Temptation Island -tositiivisarjan korkeakouluopiskelijoiden mediankulutukseen yhteenkuulumattomana tapana, minkä lisäksi tutkimuksessa puhutaan suoraan viihteen muotojen legitimiteetistä.

Tutkimuksessa epälegitiimiyttä käsitellään myös ennen kaikkea kuluttajilla itsellään olevina mielikuvina televisioviihdestä. Tästä syystä tutkimuksessa myös kyseenalaistettiin tositelevisio-ohjelman epälegitiimi asema osan tutkittavissa pitäessä sen katsomista sosiaalisesti hyväksyttävänä tapana. (Vandenplas 2024.) Kobe De Keeren, Estrelle Thunnissenin ja Giseline Kuipersin (2021) artikkelissa käsitellään televisioviihteen ahmimista, joka kehystetään uudeksi ja moraalipaniikkia potentiaaliseksi käyttäytymismalliksi. Tutkimuksessa käsitelläänkin suoraan käyttäytymismallia legitimoivia diskursseja (De Keere ym. 2021). Myös De Keeren ym. (2021) tutkimuksessa kyse on sosiaalisesti rakentuvasta tavasta käsittää legitimiteettiä.

Osa aineiston artikkeleista taas painottaa epälegitiimiyden määritelmässä ohjelmien katsojien sosiaalista taustaa. Semi Purhonen (2011) puhuu suoraan televisio-ohjelmien legitimiteetistä, jonka hän ajattelee pohjautuvan ohjelmien katsojaprofiilin kouluttaneisuuteen. Tutkimuksessa tv-ohjelmien legitimiteetti lasketaan vertaamalla kaikkein korkeimmin ja matalammin koulutettujen suosikki- ja inhokiohjelmia ja -ohjelmatyyppejä. Tapa määritellä legitiimiyttä perustellaan Bourdieun ajatuksella yläluokan käyttämästä symbolisesta väkivallasta, jonka avulla yläluokka määrittelee, mikä on yhteiskunnassa arvostettua (Bourdieu 1984, 1996; Bourdieu & Passeron 1977, ks. Purhonen 2011). Purhosen mallin mukaan epälegitiimiyttä ei muodostu erilaisten sosiaalisten ryhmien preferenssien perusteella; ei ole valmiiksi määriteltyä epälegitiimiä televisiota. Myös Tony Bennett (2006) käyttää ryhmittelyä korkean, keskitason ja matalan legitimiteetin televisio-ohjelmagenreihin. Lisäksi myös hän määrittää legitimiteetin katsojien koulutustason ja televisio-ohjelmien ja muun kulttuurillisen maun suhteen kautta.

Televisioviihteen legitimiteetti määrittyy aineistossa myös ohjelmien sisällön kautta, Nathalie Claessens ja Alexander Dhoest (2010) viittaavat Bourdieun käsitteisiin ja puhuvat viihteen legitimiteetistä. He ovat valmiiksi jakaneet komedialliset tv-ohjelmat hierarkkisiin ryhmiin mukaillen Bourdieuta: lowbrow, middlebrow ja highbrow (Claessens & Dhoest 2010). Tämän mallin mukaan ohjelmat voitaisiin jaotella automaattisesti sisältönsä perusteella legitimeihin ja epälegitiimeihin ohjelmiin – vaikka myös Claessens & Dhoest (2010) toteavat koulutustason vaikuttavan makuun. Niin ikään hollantilaista televisiokomediaa tutkinut Giseline Kuipers (2006) jaottelee viihdettä highbrow- ja lowbrow-kategorioihin, joista lowbrow-kategorian määritän tutkielmassa epälegitiimiksi televisioviihteeksi. Artikkelissa televisio-ohjelmien hierarkia pohjautuu viihteen sisällöllisiin eroihin, joiden perusteella ohjelmia katsovat eri sosiaalisista taustoista tulevat henkilöt. Tutkimuksen perusteella korkeasti koulutetut pitävät itse omaa makuaan legitimiinä ja parempana. Tosin matalammin koulutetut eivät pidä korkeamman hierarkian kulttuuria parempana. Tutkimuksen johtopäätöksissä spekuloidaankin, että itsevarmuus omasta mausta voi poistaa jaon legitimiin ja epälegitiimien kulttuurinmuotojen välillä ja synnyttää eksklusiivisia alakulttuureja. (Kuipers 2006.)

5 Televisioviihteen epälegitiimiys ja sen sosiaalinen eriytyneisyys

Tutkielman aineiston (ks. liite Kirjallisuuskatsauksen aineisto) tulosten perusteella epälegitiimin televisioviihteen katselu on monin eri sosiaalisesti eriytynyttä. Tässä luvussa esittelen tapoja, joilla sosiaalinen eriytyneisyys tulee esiin aineistossa. Vaikka tutkielman aineiston muodostavat artikkelit tarkastelevat epälegitiimiä televisioviihdettä useammasta kuin yhdestä näkökulmasta, niissä kuitenkin korostetaan televisioviihteen kuluttamista yhteiskunnallisena ilmiönä. Narseyn ja Russellin (2011) artikkelia lukuun ottamatta televisiokatselijoiden yhteiskunnallinen asema huomioidaan tutkimuksen tuloksissa. Aineiston muodostavissa tutkimusartikkeleissa käsitellään sosiaalista eriytyneisyyttä eri tavoin ja käsittein: osassa artikkeleissa puhutaan yhteiskuntaluokasta, kun taas osassa artikkeleissa puhutaan esimerkiksi koulutustasosta, ammattiasemasta ja tulotasosta.

Alaluvussa 5.1 tarkastelen yhteiskunnallisen aseman yhteyttä televisiomakuun ja televisiomieltymysten sosiaalista eriytyneisyyttä. Käsittelen erityisesti sitä, mitkä sosiaaliset taustatekijät ovat yhteydessä epälegitiimin televisioviihteen katseluun. Alaluvuissa 5.2 ja 5.3 käsittelen puolestaan epälegitiimin televisioviihteen katsomisen laatua: katsomisen tapoja ja tyytlejä sekä motiiveja ja perusteluja katselulle. Alaluvussa 5.4 lähestyn aihetta hieman eri näkökulmasta ja erittelen, miten aineiston perusteella televisionkatselu muodostuu osaksi katselijan statusta. Alaluvut ovat keskenään erilaisia, joten niiden aiheiden käsittelyssä painottuvat eri aineistot. Esimerkiksi alaluvuissa 5.2 ja 5.3 korostuvat haastattelumenetelmää käyttävät laadulliset aineistot, jotka antavat monisyisempää tietoa katselun tavoista ja motiiveista. Kyseisissä alaluvuissa aineistojen on myös annettava jonkinlaista tukea kaikkiruokaisuusteorialle, jotta olisi mahdollista tarkastella, miten eri yhteiskunnallista taustoista tulevat katsovat epälegitiimiä televisioviihdettä – homologioteorian mukaan korkeammin koulutetut ja muu eliitti eivät ollenkaan edes kuluttaisi kyseistä kulttuurin muotoa. Tästä syystä osa tutkielman aineistosta jää analyysin ulkopuolelle kyseisissä alaluvuissa.

5.1 Yhteiskunnallisen aseman yhteys televisiomakuun

Lähes kaikki aineiston artikkeleista käsittelevät televisiomakua sosiaalisena ja sosiaalisesti eriytyneenä ilmiönä. Toisin sanoen yhteiskunnallisen aseman ja muiden sosiaalisten taustatekijöiden avulla voidaan siis ennustaa, millaista televisioviihdettä yksilö kuluttaa tai millaisista ohjelmista hän todennäköisesti pitää. Bennettin (2006), Kuipersin (2006) ja

Purhosen (2011) tutkimuksissa selvitetään kyselyaineistosta tilastollisten menetelmien avulla, miten eri sosiaaliset taustatekijät vaikuttavat televisiomakuun. Myös Claessensin ja Dhoestin (2010), McCoy'n ja Scarborough'n (2014), De Keeren ym. (2021) sekä Vandenplasin (2024) laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntävissä tutkimuksissa televisionkatselijoiden yhteiskunnallinen asema huomioidaan tutkimusten tuloksissa makuun vaikuttavana tekijänä. Lundyn ym. (2008) artikkelissa käsitellään korkeakouluopiskelijoiden suhdetta tositelevisio-ohjelmiin. Narseyn ja Russelin (2011) tutkimuksessa ei varsinaisesti käsitellä katsojien yhteiskunnallista asemaa, mutta tutkimuksen kohteena on The Hills -tosi-tv-sarjan innokkaita seuraajia, jotka ovat tutkimuksessa kaikki nuoria naisia.

Katselumieltyksiä voidaan siis ennustaa aineiston mukaan katsojan iän, sukupuolen, yhteiskunnallisen aseman sekä muiden sosiaalisten tekijöiden perusteella. Tutkimukset kuitenkin poikkeavat toisistaan siinä, kuinka vahva eri sosiodemografisten tekijöiden merkitys makuun on. Bennettin (2006) mukaan koulutustaso ja ammattiasema vaikuttavat televisio-ohjelmamieltyykseen, vaikka sukupuoli ja ikä ovat vielä määräävämpiä taustamuuttujia. Myös televisiokatselijan etnisyys vaikuttaa tv-makuun, joskin kaikkia aiemmin mainittuja muuttujia heikommin (Bennett 2006, 204). Purhosen (2011) tutkimuksen tulokset ovat melko samansuuntaiset, sillä tutkimuksen mukaan ikä sekä maku muilla kulttuurin alueilla ovat televisiomakuun kaikkein voimakkaimmin vaikuttavia taustamuuttujia. Myös sukupuolella havaittiin olevan yhteys tietyistä televisio-ohjelmista tai -genreistä pitämiseen tai niiden inhoamiseen (Purhonen 2011). Koulutus, ammattiasema ja tulotaso sekä asunalue vaikuttavat tv-makuun, mutta näiden muuttujien vaikutus on Purhosen (2011) mukaan rajallisempi. Kuipersin (2006) televisiokomediaa käsittelevän tutkimuksen perusteella on eroteltavissa neljä erilaista makua, joihin vaikuttavat niin ikään katsojan ikä, koulutus ja sukupuoli. Tutkimuksessa mitataan myös uskonnon, asunalueen ja etnisyyden vaikutusta, mutta näillä tekijöillä ei havaita olevan vaikutusta neljään havaittuun makutyyppiin (Kuipers 2006, 364).

5.1.1 Epälegitiimin televisioviihteen katsojaprofiili

Epälegitiimiksi määrittelemääni televisioviihdettä katsovat aineiston mukaan hyvin monenlaisista yhteiskunnallisista taustoista tulevat henkilöt. Kuitenkin katsojaprofiilissa korostuvat matalasti koulutetut ja naiset (Bennett 2006; Claessens & Dhoest 2010; Kuipers 2006; Purhonen 2011). Osan aineiston tutkimusten mukaan juuri katsojien yhteiskunnallinen tausta määrittää, millainen viihde on legitiimiä ja millainen epälegitiimiä (Bennett 2006; Purhonen 2011). Tämän hieman kehämäisen ja homologioteoriaa noudattavan määritelmän

mukaan epälegitiimiä televisioviihdettä katsotaan yhteiskunnan alimmilla tasoilla. Bennettin tutkimuksessa televisio-ohjelmat jaetaan kolmeen legitimititeettitason kategoriaan juuri katsojien koulutustason ja korkeakulttuurisen maun perusteella. Matalan legitimititeetin kategoriaan kuuluvat visailut ja peliohjelmat, saippuaopperat, tosi-tv ja keskusteluohjelmat, joista pitäminen korreloi negatiivisesti korkean koulutustason kanssa. Sen sijaan matalamman koulutuksen saaneet korostuvat epälegitiimistä televisioviihdestä pitävissä. Koulutustason lisäksi myös sukupuoli vaikuttaa epälegitiimin televisioviihteen valintaan: naiset pitävät miehiä enemmän eri epälegitiimin televisioviihteen muodoista. Etenkin saippuaopperoiden kohdalla ero on huomattava. (Bennett 2006.)

Myös Purhosen (2011) tutkimuksessa visailut ja peliohjelmat, tosi-tv-sarjat ja urheiluohjelmat ovat kaikkein epälegitiimimpiä ohjelmista pitävien koulutustason perusteella. Lisäksi saippuasarjat näyttävät suhteellisen epälegitiimeinä, vaikka koulutusasteen yhteys niiden inhoamiseen ei ole yhtä voimakas. Kolmesta epälegitiimeimmästä yksittäisestä ohjelmasta yksi on saippuasarja (Salatut elämät) ja kaksi tosi-tv-ohjelmaa (Maajussille morsian ja Big Brother). Yhteistä Bennettin (2006) tutkimuksen kanssa on myös sukupuolittuneisuus: saippuasarjojen kohdalla niiden inhoaminen on huomattavasti yleisempää miehillä kuin naisilla. Tosi-tv-ohjelmien kohdalla Purhonen (2011) ei havaitse selvää yhteyttä sukupuoleen. Iälläkään ei ole huomattavaa yhteyttä saippuasarjojen ja tosi-tv:n inhoamiseen. Sen sijaan korkeakulttuurisella orientaatiolla, eli kirjallisuutta ja musiikkia koskevalla maulla ja osallistumisella, havaitaan olevan voimakas positiivinen yhteys tosi-tv-sarjojen inhoamisen kanssa. (Purhonen 2011.)

Kuipersin (2006) ja Claessensin ja Dhoestin (2010) tutkimuksissa tarkastellaan vain koulutusta epälegitiimiin makuun vaikuttavan sosiaalisena taustamuuttujana. Kuipersin (2006) komediallisia tv-ohjelmia käsittelevässä tutkimuksessa hän havaitsee neljä makukategoriaa, joista epälegitiimin lowbrow-kategorian kohdalla korostuu kategorian ohjelmista pitävien matala koulutustaso. Tutkimuksessa iän havaitaan vaikuttavan makuun tavalla, joka ei kerro maun epälegitiimiydestä (Kuipers 2006). Muiden taustamuuttujien, kuten etnisyyden, ei havaita vaikuttavan ollenkaan komediaohjelmiin kohdistuvaan makuun (Kuipers 2006, 364). Claessensin ja Dhoestin (2010) tutkimuksessa epälegitiimi maku yhdistyy matalaan koulutustasoon, mutta koulutustason lisäksi tutkimuksessa ei ollenkaan tarkastella muita makuun yhteydessä olevia taustamuuttujia.

Aineiston perusteella todennäköinen mekanismi eriytyneen maun taustalla on koulutuksen kautta saatu kulttuurinen pääoma. Korkeasti koulutetuilla on enemmän tietoa ohjelmavalikoimasta ja näin ollen enemmän mahdollisuuksia tutustua eri ohjelmiin (Kuipers 2006, 369). Lisäksi heillä on kyky tunnistaa tv-ohjelmien pintatason alla olevia sävyjä ja viittauksia, minkä ansiosta he pystyvät nauttimaan useammista eri ohjelmista. Sen sijaan matalammin koulutetut eivät välttämättä ymmärrä kaikki ohjelmien sisällöllisiä kerroksia eivätkä näin ollen saa ohjelmista kaikkein irti. Aineiston mukaan matalammin koulutetut arvostavatkin enemmän viihdettä, joka on suoraviivaista ja ennalta-arvattavaa. (Claessens & Dhoest 2010.) Lisäksi ”korkeakulttuurinen orientaatio” eli kirjallisuutta ja musiikkia koskeva maku ja kuluttaminen kulttuurisen pääoman mittarina vaikuttaa merkittävästi tv-makuun (Purhonen 2011), mikä myös tukee teoriaa siitä, että kulttuurinen pääoma on televisiomaun sosiaalisesti eriyttävä mekanismi.

5.1.2 Kaikkiruokaisuusteoria tutkielman aineistossa

Vaikka aineiston perusteella voidaan sanoa televisio-ohjelmamieltyneiden olevan sosiaalisesti eriytyneitä, eriytyneisyyden voimakkuudesta ei voi tehdä yksiselitteistä päätelmää. Ei siis voi sanoa, kuinka hyvin pelkästään yksilön sosiaalisen aseman perusteella voidaan tehdä päätelmiä hänen televisiomaustaan. Kuipersin (2006, 367) mukaan niin sanottu kaikkiruokaisuusteoria ei pidä paikkaansa, sillä tutkimuksessa korkeasti koulutetuilla ei ollut matalammin koulutettuja laajempi maku. Kyseisen tutkimuksen mukaan televisioviihde olisi siis vahvasti sosiaalisesti eriytynyttä. Myös Purhosen (2011) ja Bennettin (2006) artikkeleissa korkeasti koulutettujen epälegitiimin televisioviihteen kulutusta on vaikea tarkastella: tutkimuksessa ohjelmien legitimitetti perustuu korkeasti koulutettujen preferensseihin, mikä automaattisesti jakaa korkeasti ja matalasti koulutettujen maun legitimiiksi ja epälegitiimiiksi. Toisaalta vaikka Purhosen (2011) tutkimus nostaa koulutustason yhdeksi makua eritteleväksi tekijäksi, ikä ja sukupuoli määrittävät tv-makua vielä voimakkaammin. McCoy ja Scarborough'n (2014), Claessensin ja Dhoestin (2010) sekä Vandenplasin (2024) tutkimusten perusteella korkeasti koulutetut katsovat myös alemman hierarkian televisioviihdettä, jota ei mielletä heille tyypilliseksi televisioviihteen muodoksi. Näin ollen pelkkä sosiaalinen asema ei yhtä suoraviivaisesti ennustaisi yksilön televisiomieltymyksiä. Aineisto antaa siis hienovaraista tukea kaikkiruokaisuusteorialle, vaikka aineiston tutkimusten perusteella televisiomaun sosiaalisen eriytyneisyyden voimakkuus vaihtelee.

5.2 Yhteiskunnallisen aseman yhteys katselun tapaan ja tyyliin

Sen lisäksi, että sosiaaliset taustatekijät vaikuttavat siihen, kuka katsoo epälegitiimiä televisioviihdettä, ne vaikuttavat tapaan, jolla sitä katsotaan. Tutkielman aineiston perusteella etenkin yhteiskuntaluokka ja koulutustaso vaikuttavat katsojan suhteeseen epälegitiimiin televisiovihteeseen. Myös itse kuluttamisen tapa voi tehdä televisioviihteen katselemisesta epälegitiimiä: De Keere ym. (2021) tutkivat diskursseja, joilla pyritään legitimoimaan televisiovihteen ahmimista. Tällöin epälegitiimiys ei perustu katsottavan sisällön ominaisuuksiin. Itse asiassa yksi tutkimuksen legitimoivista diskursseista on juuri ahmittavan viihteen korkean laadun korostaminen (De Keere ym. 2021, 637–638). Katsomisen tavat ovat usein liitettävissä yhteiskuntaluokkaan: De Keeren ym. (2021) tutkimuksen mukaan televisiovihteen ahmimista legitimoiva diskurssi on osa keskiluokan pyrkimystä tehdä eroa alempien luokkien toimintamallien välille. Tässä alaluvussa erittelen, millaisia sosiaalisesti eriytyneet tavat ja tyylit katsoa epälegitiimiä televisioviihdettä ovat. Lisäksi analysoin, mistä tapojen ja tyylien sosiaalinen eriytyneisyys voi johtua.

Tutkielman aineistosta Vandenplas (2024) tutkii haastatteluaineiston avulla, miten korkeakouluopiskelijat katsovat epälegitiiminä pidettyä Temptation Island -tosi-televisio-ohjelmaa ja suhtautuvat siihen. Myös Lundy ym. (2008), Narsey ja Russell (2011) sekä McCoy ja Scarborough (2014) havaitsevat erilaisia tyylejä katsoa epälegitiimiä televisioviihdettä sekä tapoja perustella sen katsomista. McCoy ja Scarborough (2014) selittävät havaitsemiaan katselutyylejä nimenomaan kulttuurisella pääomalla, jonka avulla korkeasti koulutetut osaavat löytää televisiovihteestä eri merkityksiä ja tulkita ohjelmia useilla eri tavoilla. Toisaalta yksi McCoy ja Scarborough'n (2014) määrittelemistä katselutyyleistä on ”perinteinen katselutyylä”, jota määrittää hyvin tuomitseva ja välttelevä suhde epälegitiimiin televisiovihteeseen ja sen katselemiseen. Myös Lundyn ym. (2008, 213) tositelevisiota käsittelevässä tutkimuksessa moni tutkittavana olevista yliopisto-opiskelijoista kieltää katsovansa tositelevisiota tai vähätelivät katsomisen määrää.

Kriittinen suhtautumistapa ilmenee myös muualla tutkielman aineistossa. Kuipers (2006, 371–372) nostaa esiin tutkimuksessaan, että korkeasti koulutetut ovat tuomitsevia ja kriittisiä epälegitiimiä televisioviihdettä kohtaan. He eivät myöskään jää sanattomiksi tai vaille mielipidettä, kun heitä pyydetään arvioimaan hierarkian alatason televisioviihdettä (Kuipers 2006, 371–372). Korkeasti koulutettujen korkeat kriteerit televisioviihdettä kohtaan näkyvät myös Claessensin ja Dhoestin (2010) tutkimuksessa: korkeasti koulutetut odottavat

komediaviihhteeltä enemmän kerroksellisuutta ja yhteiskunnallista kannanottoja, minkä vuoksi he pitävät epälegitiimiä televisiokomediaa tylsänä ja arvottomampana kuin hierarkian ylemmän tason viihdettä.

Yksi aineistossa toistuva tapa katsoa epälegitiimiä televisioviihdettä on ironinen katselutapa (De Keere ym. 2021; McCoy & Scarborough 2014; Narsey & Russel 2011; Vandenplas 2024). Siihenkin liittyy ylemmydentunto kulutettavaa viihdettä kohtaan. Ironisessa kuluttamisessa ylemmydentunto ei kuitenkaan vaikuta katsojan kulutus päätökseen jättää huonona pidetty sisältö katsomatta. Sen sijaan katsoja pitää katsomaansa viihdettä alempiarvoisena ja suhtautuu siihen ja sen sisällöllisiin piirteisiin ivallisesti. Ironista katselutapaa käyttävä kuluttaja ikään kuin etäännyttää itsensä televisio-ohjelmasta suhtautumalla siihen alentuvasti: katsottava sisältö ja katsoja eivät tällöin ole samalla tasolla. (McCoy & Scarborough 2014, 49–50.) Vandenplasin (2024, 264–265) artikkelissa ironia esitetään tapana hallita tosi-tv-ohjelman sopimattomuutta korkeakouluopiskelijan muuhun mediankulutukseen: ironian avulla kuluttaja pystyy etäännyttämään itseään ohjelmasta ja sen alkuperäisistä lähtökohdista. Ironialla myös osoitetaan, että tiedetään kulutustottumuksen epälegitiiminä pidetty status, ja näin niin ikään pehmennetään viihteen kuluttamisen yhteensopimattomuutta ja siitä aiheutuvaa syyllisyyttä (De Keere ym. 2021).

Tekstin ja katsojan välinen etäisyys voi näkyä myös konkreettisilla tavoilla. Etäisyyttä epälegitiimiin televisioviihhteeseen voi luoda esimerkiksi korostamalla katselukokemuksen olevan ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma, jonka aikana voi kommentoida ohjelmaa muiden kanssakatselijoiden seurassa. (Lundy ym. 2008, 218; McCoy & Scarborough 2014, 49–51; Vandenplas 2024, 263.) Katsoja voi luo etäisyyttä itsensä ja sisällön välille myös leimaamalla televisioviihhteessä esiintyvät henkilöt jonkin toisen yhteiskuntaluokan edustajiksi tai muutoin huonommiksi tai vähempiarvoisiksi (McCoy & Scarborough 2014, 49; Vandenplas 2024, 263).

Aineiston perusteella epälegitiimiä yksi televisioviihteen kuluttamisen tavoista on omien kulutustottumusten häpeäminen (Lundy ym. 2011; McCoy & Scarborough 2014; Vandenplas 2024). Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa tästä käytetään ilmaisua ”guilty pleasure”, joka nimensä mukaisesti viittaa samanaikaisesti sekä syyllisyyden että nautinnon kokemiseen. Television katselijat siis tiedostavat viihteen olevan jollain tavalla vääränlaista mutta syystä tai toisesta päättävät silti kuluttaa kyseistä viihdettä. Häpeää perustellaan viihteen sisällöllisillä piirteillä ja sen epäterveellisillä vaikutuksilla viihteen kuluttajaan. (Vandenplas

2024, 260–261.) Esimerkiksi tositelevisiota pidetään ”moraalia tuhoavana” viihteenä, jonka katselulla on negatiivisia vaikutuksia koko yhteiskuntaan (Lundy ym. 2011, 217). Toisaalta häpeä kumpuaa myös ulkopuolisten kuvitelluista mielipiteistä kyseisestä televisiovihteestä sekä koetusta yhteensopimattomuudesta viihteen ja katselijan sosiaalisen aseman välillä (Vandenplas 2024, 260–261). Tätä ristiriitaa televisiovihteeseen kohdistuvan asenteen ja kulutustottumusten välillä pyritään tutkimuskirjallisuuden mukaan lievittämään muun muassa perustelemalla, että viihteen katsomista ei pysty lopettamaan tai estämään (McCoy & Scarborough 2014, 53).

5.3 Yhteiskunnallisen aseman yhteys katselun motiiveihin ja perusteluihin

Tutkielman aineiston perusteella epälegitiimiä televisiovihdettä katsotaan eri syistä ja sen katselua perustellaan eri tavoin. Tässä aluvussa esiteltävät motiivit ja perustelut voidaan aineiston perusteella määritellä katsomiseen ajaviksi tekijöiksi; toisaalta ne voivat olla myös keinoja, joilla perustellaan tai oikeutetaan omaa kulutuskäyttäytymistä. Motiivit ja perustelut epälegitiimin viihteen kuluttamiselle ovat osittain päällekkäisiä edellisessä aluvussa esiteltyjen kulutustapojen kanssa. Esimerkiksi voidaan ajatella, että etäisyyden luominen katsottavan sisällön ja katsojan välille voi olla joko katsomista kuvaava tapa tai perustelu viihteen kuluttamiselle. Nostin edellisessä aluvussa aineistosta sosiaalisen katselun yhtenä etäännyttämisen keinona, joka mielestäni on selvemmin katselutyöli kuin -motiivi. Sen sijaan ennemmin perusteluna tai motiivina pidettävä etäännyttämisen keino on viihteen epälegitiimiyden tiedostaminen. Tämä voi näkyä esimerkiksi siten, että katsoja sallii itsensä katsoa vain vähän epälegitiimiä televisiota, koska kuluttaa sen rinnalla myös ”korkeakulttuuria” (McCoy & Scarborough 2014, 54). Ironiaa voidaan pitää sekä katselun tapana että perusteluna: toisaalta se määrittää vahvasti suhtautumistapaa, mutta toisaalta ironian avulla voidaan perustella, ettei ohjelmaa ja sen sisältöä oteta tosissaan.

Motiiveja ja perusteluja sekä kuluttamisen tyylejä yhdistää se, että ne ovat yhteydessä yhteiskunnalliseen hierarkiaan (Vandenplas 2024; De Keere ym. 2021; McCoy & Scarborough 2014). Kuitenkin sekä korkeakoulutetut että matalasti koulutetut perustelevat epälegitiimin televisiovihteen kuluttamista sen kepeydellä ja harmittomuudella. Esimerkiksi televisiossa näytettävän komediaviihteen kohdalla matalasti koulutuneet arvostavat sisällöltään yksinkertaisia ja ennalta-arvattavia ohjelmia, jotka ovat rentouttavia ja joita katsellessa ei tarvitse ajatella mitään. Myös korkeakoulutetut perustelevat yksinkertaisen viihteen kuluttamista sen viihdyttävyydellä. (Claessens & Dhoest 2010, 60–61.)

Viihteen viihdyttävyyden korostamista voi toisaalta pitää myös yhtenä keinona lieventää katsojan sisäistä ristiriitaa, joka aiheutuu hänen itsensä huonona pitämisen tavan noudattamisesta, mikä voi liittää perustelun osaksi katsojan sosiaalista taustaa. Yksi De Keere ym. (2021) havaitsemista diskursseista, joilla pyritään legitimoimaan televisioviihteen ahmimista, on hedonismin ja viihteen kuluttamisen hauskuuden korostaminen (De Keere ym. 2021, 640–641). Myös Narseyn ja Russellin (2011) tutkimuksessa *The Hills* -tosi-tv-sarjan katselijat perustelevat katselua sen viihdyttävyydellä huolimatta siitä, kuinka tosissaan tai ironisesti he suhtautuvat kyseiseen ohjelmaan. De Keere ym. pitävät televisioviihteen ahmimista keskiluokkaisena toimintana ja viittaavat Bourdieun (1984, 365–366, ks. De Keere ym. 2021, 642) kuvaukseen kulttuurin tuomasta nautinnosta keskiluokan toimintaa ja arvoja ohjaavana tekijänä.

Epälegitiimin televisioviihteen katselua perustellaan myös sen hyödyllisyydellä ja katsomisen positiivisilla vaikutuksilla katsojalle. Osittain positiiviset vaikutukset liittyvät edellä kuvattuun viihteen kepeyteen ja hauskuuteen, sillä aineistossa kuvataan epälegitiimin televisionkatselun tasapainottavan ja rentouttavan hektistä arkea (Vandenplas 2024, 263). Epälegitiimin televisioviihteen kuvataan olevan niin sisällötöntä ja merkityksetöntä, minkä ansiosta sen katselu ei vaadi kuluttajalta paljon ajatustyötä ja täten toimii arjesta palauttavana tekijänä (McCoy & Scarborough 2014, 53). Lisäksi epälegitiimi televisionkatselu näyttäytyy eskapistisena tapana paeta omaa arkea ja velvollisuuksia (De Keere ym. 2021, 641–642; Lundy ym. 2008, 214). Katselu siis voi tuoda sisältöä omaan tylsältä tuntuvaan elämään tai auttaa pakenemaan masentavaa todellisuutta (Lundy ym. 2008, 214).

Aineiston perusteella televisioviihteen katselua perustellaan myös kiistämällä sen epälegitiimi status. Vandenplasin (2024, 262) sekä De Keeren ym. (2021, 636) artikkeleissa viihteen kuluttajat perustelivat viihteen katsomista sen yleisyydellä – ”kaikki harjoittavat sitä”. Jos perustelu pitäisi paikkaansa, ja kyseisten tutkimusten tapauksissa ”kaikki” katsoisivat *Temptation Island* -tositelevisio-sarjaa ja ahmisivat televisioviihdettä, se voisi mahdollisesti vesittää ohjelmien ja katselutavan epälegitiimin aseman: laajalti hyväksytty ja noudatettu kulttuurimuoto tuskin olisi kulttuurihierarkian alapäässä. De Keeren ym. (2021) tutkimuksen perusteella ei voida kuitenkaan sanoa, kuinka sosiaalisesti eriytynyttä televisioviihteen runsas kuluttaminen on. Tosin tutkimuksessa havaitut televisio-ohjelmien ahmimisen legitimoivat diskurssit ovat yhteensopivia keskiluokkaisen habituksen kanssa: keskiluokalla on tarve ja kyky perustella epälegitiimin televisioviihteen katselua (De Keere 2021). Tositelevisiosarjaa käsittelevässä Vandenplasin (2024, 262) tutkimuksessa puolet tutkittavista

korkeakouluopiskelijoista kokee häpeää Temptation Island -sarjan katsomisen takia, mikä puoltaisi sarjan epälegitiimiä asemaa. Oman kulutuskäyttämisen epälegitiimiteetin kiistäminen voi siis olla vain keino perustella kiistanalaista toimintamallia itselle ja muille. Toisaalta kulttuurimuodon koettu epälegitiimisyys voi olla muuttuva ja kontekstisidonnainen asia, minkä vuoksi kaikki katsojat eivät koe televisioviihteen muotoja epälegitiimeiksi (Vandenplas 2024, 262).

McCoy ja Scarborough'n (2014, 51–52) tutkimuksessa yksi ”huonon” televisioviihteen katselutavoista on niin sanottu ”camp”, jolla tarkoitetaan ohjelmien yleisesti heikkouksina pidettyjen ominaisuuksien kääntämistä tv-sarjan tai -elokuvan ansioiksi. Noudattamalla tutkimuksessa havaittua katselutapaa viihteen epälegitiimi status muuttuu kyseisen viihteenmuodon katselua motivoivaksi tekijäksi. Epälegitiimiä asemaa ei siis kiistetä, vaan sille annetaan uudenlainen merkitys. Myös ”campiä” katselutyylinä tai katselun perusteluna voidaan pitää sosiaalisesti eriytyneenä kulttuurin kulutuksena, sillä oman kulttuurisen kuluttamisen kehystäminen uudestaan ja erilaisten merkitysten löytäminen kulttuurituotteista edellyttää kulttuurista pääomaa (McCoy & Scarborough 2014, 55).

Aina epälegitiimiä televisioviihteen kuluttamista ei pyritä perustelemaan itselle ja muille, vaikka se koettaisiin huonona ja häpeällisenä. Tämä näkyy aineistossa omien katselutottumuksien piilotteluna. Piilottelu kertoo epälegitiimiin televisioviihteen liitetystä häpeästä ja viihteen epälegitiimin aseman tunnistamisesta. Lisäksi se kertoo myös koetusta ulkopuolisesta arvioinnista, joka kohdistuu omiin kulutusvalintoihin. Toisaalta aineiston mukaan piilottelu on sidoksissa tiettyyn sosiaaliseen kontekstiin. (Vandenplas 2024.) Tämä voi kertoa siitä, että televisioviihteen epälegitiimiteetti on sosiaalisesti rakentuva ja muuttuva ilmiö.

5.4 Televisioviihteen katsomisen muovautuminen statukseksi

Kirjallisuuskatsauksen perusteella televisioviihteen kuluttaminen voi olla osa sosiaalisen aseman ja statuksen muodostumista. Tosin tutkielman aineiston kvantitatiivisia menetelmiä hyödyntävien tutkimusten perusteella on vaikea määrittää, miten katselukäyttäytyminen muovautuu statukseksi, sillä tulokset selvittävät enemminkin korrelaatioita kuin selviä syy-seuraussuhteita (ks. Bennett 2006; Kuipers 2006; Purhonen 2011). Lisäksi aineistosta jo aiemmin esiin nostamani kulttuurinen pääoma televisiomaun mekanismina tukee enemmän päinvastaista mallia, jossa sosiaalinen status vaikuttaa televisiomaun (ks. Claessens & Dhoest 2010; Kuipers 2006; Purhonen 2011).

Kuitenkin osan aineiston määrällisten tutkimusten perusteella epälegitiimin televisioviihteen kuluttaminen muovaa kuluttajan sosiaalista statusta: tietynlaisten ohjelmien katsomista kenties siis käytetään oman aseman viestimiseen ja perustelemiseen. Kyse olisi siis distinktiosta, eronteosta, jonka avulla kuluttajat pyrkivät erottautumaan muista yksilöistä ja ihmisryhmistä. Tämä edellyttää sitä, että kuluttaja tiedostaa televisio-ohjelmien hierarkkisen aseman ja niiden legitimitetin. Ohjelmien legitimitetti voi kytkeytyä toisaalta niiden sisältöön ja arvioituun laatuun mutta toisaalta myös ohjelmien katsojaprofiiliin. Esimerkiksi Bennettin (2006) tutkimuksessa televisio-ohjelmien keskinäinen hierarkkinen asema määrittyy ohjelmien katsojaprofiilin lisäksi televisiomaun ja muihin kulttuurin alueisiin, kuten kuvataiteeseen ja kirjallisuuteen, liittyvän maun välisellä yhteydellä. Artikkelissa puhutaan myös ohjelmien laadullisista ominaisuuksista ja tietynlaisesta estetiikasta, joka vaikuttaa ohjelmien laatuun (Bennett 2006, 201). Käsitellessään televisioviihteen hierarkkia Kuipers (2006) huomioi katsojien yhteiskunnallisen aseman lisäksi ohjelmien sisällöllisiä ominaisuuksia. Toisin sanoen tiettyjen ohjelmien ja ohjelmatyyppien korkea legitimitetti voi perustua niiden sisällölle, ja kuluttaja voi kenties yrittää viestiä sosiaalista asemaansa katsomalla tietynlaista televisioviihdettä.

Tutkielman aineiston muut kuin puhtaan määrälliset tutkimukset antavat lisätukea viihteen kuluttamisen merkitykselle sosiaalisen statuksen muovaajana. Vandenplasin tutkimuksessa tulee esiin, kuinka omalla televisiomaulla ja -kuluttamisella pyritään viestimään itselle ja muille omaa sosiaalista asemaa. Tutkimuksen mukaan kuluttajan mediankulutus ei ole vain kuluttajan yksityinen asia, vaan sillä on merkitystä myös sosiaalisessa kontekstissa (Vandenplas 2024, 262). Ensinnäkin television katselijat miettivät, miten kuvitteellinen ”ulkopuolinen tarkkailija” ajattelisi katsojan televisionkulutuksesta suhteessa tämän sosiaaliseen asemaan (Vandenplas 2024, 261). Katsoja siis itse kokee katselutottumusten vaikuttavan sosiaaliseen statukseen. Toiseksi Vandenplasin (2024, 252) mukaan katsojat myös kokevat todellista tarvetta puolustella Temptation Island -tosi-tv-sarjan katsomistaan. Toisin sanoen televisioviihteen katselu koetaan sosiaaliseen statukseen vaikuttavana tekijänä, jolla pyritään myös erottautumaan muista (Vandenplas 2024, 262).

Vandenplasin (2024) tavoin Claessensin ja Dhoestin (2010) mukaan televisioviihteen katselulla on merkitystä sosiaalisen statuksen muovautumisessa. Epälegitiimi ja legitiimi televisioviihde eivät siis myöskään Claessensin ja Dhoestin (2010) tutkimuksen mukaan pohjautu yksinomaan ohjelmien katsojaprofiiliin eli ohjelmien katsojien tyypilliseen sosiaaliseen taustaan vaan on kytköksissä myös viihteen laatuun ja sisältöön. Tutkimuksessa

suurin osa korkeasti koulutetuista valitsivat suosikikseen niin sanotun keskitason hierarkian tv-komedian. Korkeasti koulutetut kuitenkin tuovat esille, kuinka he kokevat painetta pitää hierarkian ylätasolla olevasta televisiovihteestä sen sisällöllisten piirteiden vuoksi. (Claessens & Dhoest 2010, 61). Koska hierarkia ei perustu vain korkeakoulutettujen mieltymyksiin vaan ohjelmiin itseensä, edellä kuvattu tutkimuksen havainto voisi selittyä sillä, että korkeakoulutetut kenties siis ajattelevat heidän statuksensa olevan sidoksissa heidän viihteen kulutukseensa.

Claessensin ja Dhoestin tutkimuksen mukaan korkeasti koulutetut suhtautuvat alemman tason epälegitiimiin televisiovihteeseen ylenkatsovasti (Claessens & Dhoest 2010), mikä kenties myös selittyy korkeasti koulutettujen tarpeesta viestiä statuksestaan viihdekulutuksensa avulla. Ylimielisyys tai negatiivinen suhtautuminen epälegitiimiä televisioviihdettä kohtaan esiintyy myös Kuipersin (2006) Lundyn ym. (2008), McCoy'n ja Scarborough'n (2014), sekä De Keeren ym. (2021) tutkimuksista. Esimerkiksi Lundyn ym. (2008, 216–217) artikkelin mukaan tositelevisiovihteen katsojat arvostelevat tositelevisiota alhaisesta moraalista ja sen koko yhteiskunnan moraalista rappeuttavasta vaikutuksesta. Lisäksi samalla tutkimuksessa käy ilmi, että haastateltavat katsojat eivät tuo epälegitiimin tositelevision katselua heti esiin tai todellisuudessa kuluttavat enemmän tosi-tv:tä, kuin aluksi kertovat (Lundy 2008, 213).

Televisionviihteen ja kuluttajan statuksen välisen yhteyden kannalta on mielenkiintoista, että televisiovihteen katselu vaikuttaa kuluttajan elämäntyyliin. Narseyn ja Russellin (2011) artikkelin mukaan *The Hills* -tositelevision sarjan katselu vaikuttaa katsojien kulutustottumuksiin ja identiteettiin. Osa ohjelman katsojista kertoo suoraan haluavansa jäljitellä ohjelmassa esitettyä elämäntyyliä. Ohjelmaan epäluuloisesti suhtautuvat eivät osoita yhtä voimakasta halua jäljitellä ohjelman elämäntyyliä, mutta suhtautuvat silti siihen mielenkiinnolla. (Narsey & Russell 2011.)

6 Johtopäätökset

Olen integroivana kirjallisuuskatsauksena toteutetussa kandidaatintutkielmassani käsitellyt epälegitiimiä televisioviihdettä. Tavoitteenani on ollut tarkastella epälegitiimin televisionviihteen katselun sosiaalisia ulottuvuuksia. Määrittelen teorialuvussa 3 epälegitiimin televisioviihteen käsitteen Bourdieuta (1984) mukaillen televisio-ohjelmiksi, jotka eivät ole yhteiskunnassa yleisesti arvostettuja tai hyväksytyjä ja jotka eivät ole korkean kulttuurisen pääoman omaavien suosiossa. Aineistonani on ollut yhdeksän tutkimusartikkelia, jotka käsittelevät epälegitiimeiksi määrittelemiäni televisioviihteen muotoja. Niitä ovat esimerkiksi tositelevisio ja saippuasarjat. Kuten avaan luvun 4 tutkimusasetelmassa, tutkimusartikkelit käsittävät epälegitiimin televisioviihteen eri tavoin joko sen sisällöllisten ominaisuuksien, katsojaprofiilin, muiden kulttuurin muotojen tai sosiaalisesti rakentuvien käsitysten kautta.

6.1 Tutkielman keskeisimmät tulokset

Tutkielman analyysin keskeisin tulos on, että epälegitiimin katselu on sosiaalisesti eriytynyttä. Ensinnäkin vaikka analyysin perusteella monenlaisista yhteiskunnallista taustoista tulevat ihmiset katsovat epälegitiimiä televisioviihdettä, sen katsojissa painottuvat tietyt sosiaaliset ryhmät (Bennett 2006; Claessens & Dhoest 2010; Kuipers 2006; Purhonen 2011). Vaikka eri sosiaalisten ryhmien välillä on painotuseroja eri tutkimuksissa, yleisesti ottaen epälegitiimin televisioviihteen katselijoissa korostuvat matalasti koulutetut (Bennett 2006; Claessens & Dhoest 2010; Kuipers 2006; Purhonen 2011). Myös naiset ovat yliedustettuina epälegitiimin television katselijoissa (Bennett 2006; Purhonen 2011). Kirjallisuuskatsauksen tulokset ovat siis linjassa aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa (ks. Alasuutari 1992).

Toiseksi sosiaalinen tausta vaikuttaa siihen, millä tyylillä tai tavalla epälegitiimiä televisioviihdettä katsotaan. Aineistossa esiintyviä eri katselutyyylejä ja -tapoja ovat kriittinen tai välttelevä suhtautumistapa (Claessens & Dhoest 2010; Kuipers 2006; Lundy ym. 2008; McCoy & Scarborough 2014), etäisyyden luominen viihteen ja itsen välille esimerkiksi ironian keinoin (De Keere ym. 2021; Lundy ym. 2008; McCoy & Scarborough 2014; Narsey & Russell 2011; Vandenplas 2024) sekä omien katselutottumusten häpeäminen eli guilty pleasure (Lundy ym. 2011; McCoy & Scarborough 2014; Vandenplas 2024). Katselutapojen yhteys katsojan sosiaaliseen taustaan näkyy siinä, että edellä luetellut katselutavat ilmenevät analyysin perusteella ennen kaikkea keskiluokkaisilla, korkeasti koulutetuilla tai korkeakouluopiskelijoilla (Claessens & Dhoest 2010; De Keere ym. 2021; Kuipers 2006;

Lundy ym. 2008; McCoy & Scarborough 2014; Vandenplas 2024). Bourdieun (1984) homologie-teorian mukaan yhteiskunnan hierarkkisuus peilautuu kulttuurituotteiden hierarkiaan, joten kyse voi olla ylempien yhteiskuntaluokkien pyrkimyksestä lieventää ristiriitaa oman sosiaalisen aseman ja ”vääranlaisen” – eli epälegitiimin – viihteen kuluttamisen välillä.

Kolmanneksi katsojan sosiaalinen tausta on yhteydessä myös katselun motiiveihin ja katselulle annettuihin perusteluihin. Yhteys näkyy samalla tavalla kuin katselun tyylien ja tapojen kohdalla: yhteiskunnan hyväosaiset käyttävät analyysin perusteella havaittuja motiiveja ja perusteluita (Claessens & Dhoest 2010; De Keere ym. 2021; McCoy & Scarborough 2014; Vandenplas 2024). Niin ikään myös ne voivat olla keinoja lievittää yksilön kokemaa ristiriitaa oman statuksensa ja kulutuskäyttäytymisensä välillä. Kenties koettu ristiriita voi tulla ulkoapäin, jolloin yksilö joutuu perustelemaan statuksensa ja televisiomakunsa välistä ristiriitaa muille. Analyysin perusteella motiiveja ja perusteluita epälegitiimin televisioviihteen katselulle ovat viihteen hyvien ominaisuuksien, kuten harmittomuuden, viihdyttävyyden ja rentouttavuuden, korostaminen (Claessens & Dhoest 2010; De Keere ym. 2021; Lundy ym. 2008; McCoy & Scarborough 2014, Narsey & Russell 2011; Vandenplas 2024), viihteen epälegitiimin aseman kiistäminen (De Keere ym. 2021 & Vandenplas 2024) sekä epälegitiimin viihteen ”huonoudesta” nauttiminen eli ”camp” (McCoy & Scarborough 2014). Omien katselutottumusten oikeuttaminen on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa (ks. Alasuutari 1992).

Neljänneksi tutkielman analyysin perusteella televisioviihteen katselu voi olla osa yksilön statuksen muodostumista (Bennett 2006; Claessens & Dhoest 2010; De Keere ym. 2021; Kuipers 2006; Lundy ym. 2008; McCoy & Scarborough 2014; Narsey & Russell 2011; Vandenplas 2024). Analyysin perusteella katsojat esimerkiksi kokevat tarvetta perustella kuvitteelliselle ulkopuoliselle tarkkailijalle omaa kulutuskäyttäytymistään (Vandenplas 2024, 262) ja piilotella epälegitiimin televisioviihteen katselua (Lundy 2008, 213; Vandenplas 2024). Toisin sanoen televisionkatselua ei koeta vain yksilön henkilökohtaisena yksityisasiana, vaan sillä koetaan olevan merkitystä sosiaalisessa kontekstissa. Aineisto antaa tukea tälle johtopäätökselle, sillä televisioviihteen epälegitiimiys vaikuttaa vaihtelevan sosiaalisen kontekstin mukaan.

6.2 Tulosten tulkintaa

Epälegitiimin televisioviihteen katselutavat ja katselulle annetut perustelut voidaan nähdä osittain päällekkäisinä tai niiden välillä voidaan nähdä yhteys. Esimerkiksi katselusta aiheutuva häpeä voi kenties saada katsojan oikeuttamaan hävettyä tapaa eri keinoin. Lisäksi esimerkiksi etäännyttämisen keinot kuten ironia ja katselun muiden seurassa voivat olla sekä katsomisen tapoja tai perusteluja katselulle: Ironinen katselutapa voi olla katselua kuvaava tekijä, mutta toisaalta se voi olla itseä ja muita varten keksitty perustelu katsoa epälegitiimiä televisioviihdettä. Samoin katselu sosiaalisena tapahtumana voi olla joko katselutyylillä tai sen varjolla voidaan oikeuttaa epälegitiimin televisioviihteen katselu.

Yhteistä katselun tavoille ja tyyliille sekä katselun motiiveille ja perusteluille on myös se, että ne korostavat epälegitiimin televisioviihteen epälegitiimiyttä. Jos katselun tapaa täytyy muuttaa tai jos katselulle pitää keksiä perusteluita, kertoo se jotain viihteen koetusta asemasta. Lukuun ottamatta epälegitiimin televisioviihteen hyvien ominaisuuksien korostamista kaikki kirjallisuuskatsauksessa havaituista katselun motiiveista liittyvät viihteen sisällöstä tai sen alkuperäisistä ominaisuuksista erillisiin ja irrallisiin seikkoihin. Esimerkiksi ”camp”-katselutavassa ei nautita sisällöstä niin kuin sen tekijät luultavasti tarkoittivat, vaan viihteen sisällöllinen heikkous muuttuu katselua motivoivaksi tekijäksi (McCoy & Scarborough 2014, 51). Myös epälegitiimiin televisioviihteseen liitetyt positiiviset ominaisuudet ja vaikutukset yhdistetään usein sen sisällölliseen yksinkertaisuuteen tai ”aivottomuuteen” (Vandenplas 2024, 263). Toisin sanoen mikään perusteluista ei liity varsinaisesti epälegitiimin televisioviihteen sisällölliseen laatuun tai siihen liitettyyn arvostukseen; pikemminkin perusteluilla yritetään oikeuttaa laaduttomana ja arvottomana koetun sisällön katsomista. Katselutyylillä suurin osa havaituista katselutyyleistä pyrkiikin muuttamaan tai häivyttämään televisioviihteen epälegitiimiyttä esimerkiksi suhtautumalla siihen ironisesti tai luomalla etäisyyttä televisioviihteseen.

Kuten luvussa 5 tuon esiin, epälegitiimin televisioviihteen sosiaalisen eriytyminen selittyy kulttuurillisella pääomalla. Kulttuurinen pääoma muovaa katsojien makua (Bourdieu 1984), mikä selittää eroja epälegitiimin ja legitiimin televisioviihteen katsojaprofiileissa. Konkreettisesti tämä näkyi erona korkeasti ja matalasti koulutettujen välillä siten, että korkeammin koulutetut nauttivat matalammin koulutettuja useammin monitasoisesta televisiovihteestä (Claessens & Dhoest 2010). Kulttuurinen pääomaa on yhteydessä koulutustasoon (Bourdieu 1984), mikä luultavasti selittää matalasti koulutettujen yliedustusta

epälegitiimin televisioviihteen katsojissa. Lisäksi kulttuurisen pääoman avulla katsoja pystyy muokkaamaan itsensä ja viihteen välistä suhdetta sekä viihteen pintatason merkityksiä esimerkiksi suhtatumalla televisiovihteeseen ironisesti (Bourdieu 1984, ks. McCoy & Scarborough 2014, 55). Katsomistyylien muuttamisen voi myös tulkita olevan korkeasti koulutettujen tapa erottautua alemmista sosiaalisista ryhmistä.

Tutkielman analyysissa havaitsemani katseluun vaikuttavat tyyli ja katselun antavat tukea kaikkiruokaisuusteorialle (ks. Peterson & Kern 1996), koska ne osoittavat korkeasti koulutettujen kuluttavan epälegitiimiä televisioviihdettä. Toisin sanoen Bourdieun (1984) homologieoria ei analyysin mukaan voi pitää täysin paikkaansa, vaan yhteiskunnan yläluokat kuluttavat myös kulttuurisen hierarkian alatasoilla olevaa sisältöä, kuten epälegitiimiä televisioviihdettä. Toisaalta osa aineistosta tukee enemmän Bourdieun (1984) perinteisempää kulttuurisen hierarkian mallia. Lisäksi Bourdieun käyttämät ja kehittävät käsitteet kuten kulttuurinen pääoma ja distinktio eli erontekojen tekeminen ovat edelleen ajankohtaisia. Johtopäätöksenä voisi siis sanoa, että kulutustottumukset ja yksilöiden maku jossain määrin mukailevat yhteiskunnallista hierarkiaa, mutta raja-aidat eri kulttuurimuotojen ja -tasojen välillä eivät ole absoluuttisia ja ylittämättömiä. Sen sijaan kulttuurillinen hierarkia näkyy nimenomaan korkeasti koulutettujen ja keskiluokan tarpeena mukauttaa katsomisen tyyliä ja antaa katselulle perusteluita epälegitiimin televisioviihteen kohdalla.

6.3 Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimus

Tutkielman rajoitteena voidaan pitää kirjallisuuskatsauksen aineistoa, joka on maantieteellisesti ja ajallisesti eri maihin ja useammalle eri vuosikymmenelle. Maantieteellisen ja ajallisen hajautuvuuden takia tutkielman tuloksia ei voi yleistää koskettavan mitään tiettyä yhteiskuntaa. Eri maiden välillä televisionvihteen kuluttamisessa ja kulttuurin eriytyneisyydessä lienee eroavaisuuksia. Lisäksi televisioviihde ja sen kuluttamisen todennäköisesti muuttuu ajassa. Aihetta voisi tutkia tarkemmin keskittyen tiettyyn yhteiskuntaan. Esimerkiksi suomalaista epälegitiimin televisiovihteen kuluttamisen tapaa ja motiiveja tarkastelevaa tutkimusta ei ole juuri tehty. Toisaalta voisi toteuttaa myös tutkimuksen, jonka ensisijainen tarkoitus on vertailla eri yhteiskuntien ja maiden televisionkatselua. Tämä kandidaatintutkielma ja kirjallisuuskatsaus joka tapauksessa osoittavat, että kulttuurinen maku ja sen eriytyneisyys ovat yhä edelleen ajankohtaisia ilmiöitä, joilla on yhteiskunnallista merkittävyyttä.

Lähteet

- Alasuutari, Pertti (1992) 'I'm ashamed to admit it but I have watched Dallas': The moral hierarchy of television programmes. *Media, Culture & Society* 14 (4), 561–582.
- Atkinson, Will & Deeming, Christopher (2015) Class and cuisine in contemporary Britain: the social space, the space of food and their homology. *The Sociological Review* (Keele) 63 (4), 876–896.
- Bennett, Tony (2006) Distinction on the box: Cultural capital and the social space of broadcasting. *Cultural Trends* 15 (2–3), 193–212.
- Bennett, Tony & Silva, Elizabeth B. (2011) Introduction: Cultural capital—Histories, limits, prospects. *Poetics (Amsterdam)* 39 (6), 427–443.
- Birmingham, Peter (2000) Reviewing the Literature. In David Wilkinson & Dennis Dokter (eds.) *Researcher's Toolkit: The Complete Guide to Practitioner Research*. London: Routledge, 25–40.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, Pierre (1996) *The state nobility: elite schools in the field of power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (1977) *Reproduction in education, society and culture*. Lontoo: Sage.
- Chan, Tak Wing & Goldthorpe, John H. (2005) The social stratification of theatre, dance and cinema attendance. *Cultural Trends* 14 (3), 193–212,
- Claessens, Nathalie & Dhoest, Alexander (2010) Comedy taste: Highbrow/lowbrow comedy and cultural capital. *Participations: Journal of Audience & Reception Studies* 7 (1), 49–72.
- Coulangeon, Philippe & Lemel, Yannick (2007) Is 'distinction' really outdated? Questioning the meaning of the omnivorization of musical taste in contemporary France. *Poetics (Amsterdam)* 35 (2), 93–111
- De Keere, Kobe & Thunnissen, Estrelle & Kuipers, Giseline (2021) Defusing moral panic: Legitimizing binge-watching as manageable, high-quality, middle-class hedonism. *Media, Culture & Society* 43 (4), 629–647.
- DiMaggio, Paul (1982) Cultural Capital and School Success: The Impact of Status Culture Participation on the Grades of U.S. High School Students. *American Sociological Review* 47 (2), 189–201.

- DiMaggio, Paul (2007) Cultural Capital. In George Ritzer (ed.) *Encyclopedia of social theory*. Los Angeles: Sage, 168–171.
- Frykholm, Joel (2021) Renegotiating quality TV in the Swedish press: American serial television and Sweden’s post-monopoly television landscape. *Nordicom Review* 41 (1), 59–78.
- Heikkilä, Riie & Lindblom, Taru (2023) Overlaps and accumulations: The anatomy of cultural non-participation in Finland, 2007 to 2018. *Journal of Consumer Culture* 23 (1), 122–145.
- Hill, Annette (2020) Reality TV. In Janet Wasko & Eileen R. Meehan (eds.) *A Companion to Television*. Hoboken: Wiley Blackwell.
- Kantola, Iida (2024) Ensitreffit-Jennin kotoa paljastuu näky, joka saa Jyrkin ilmeen valahtamaan: “Vai niin”. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000010722254.html>. (luettu 29.9.2024).
- Kirchberg, Volker & Kuchar, Robin (2014) States of comparability: A meta-study of representative population surveys and studies on cultural consumption. *Poetics (Amsterdam)* 43, 172–191.
- Kuipers, Giseline (2006). Television and taste hierarchy: The case of Dutch television comedy. *Media, Culture & Society* 28 (3), 359–378.
- Lahire, Bernard (2008) The individual and the mixing of genres: Cultural dissonance and self-distinction. *Poetics* 36, 166–188.
- Lamont, Michele & Fournier, Marcel (1992) *Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lavie, Noa 2016 ‘Reality’ Television Critique in Israel: How ‘Quality’ Became ‘Morality’. *Cultural Sociology* 10 (4), 502–522.
- Lindblom, Taru (2022) Growing openness or creeping intolerance? Cultural taste orientations and tolerant social attitudes in Finland, 2007–2018. *Poetics (Amsterdam)* 93, 1–14.
- Lizardo, Omar & Skiles, Sara (2009) Highbrow omnivorousness on the small screen?: Cultural industry systems and patterns of cultural choice in Europe. *Poetics* 37 (1), 1–23.
- López-Sintas, Jordi & Garcia-Alvarez, Maria Ercilia & Filimon, Nela (2008) Scale and periodicities of recorded music consumption: reconciling Bourdieu’s theory of taste with facts. *The Sociological Review (Keere)* 56 (1), 78–101.
- Lundy, Lisa & Ruth, Amanda & Park, Travis (2008) Simply Irresistible: Reality TV Consumption Patterns. *Communication Quarterly* 56 (2), 208–225.

- Mast, Jelle (2016) The Dark side of reality TV: Professional ethics and the treatment of reality show participants. *International Journal of Communication* 10, 2179–2200.
- Mattinen, Johanna & Mäntymaa, Jaakko (2021) Tällaisia ovat tosi-tv:n salaiset sopimukset: Osallistujille elinikäinen vaitiolo ja kymmenien tuhansien sopimussakot. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/a/3-11907523> (luettu 29.9.2024).
- McCoy, Charles Allan & Scarborough, Roscoe C. (2014) Watching “bad” television: Ironic consumption, camp, and guilty pleasures. *Poetics* 47, 41–59.
- McCoy, Charles Allan & Scarborough, Roscoe C. (2016) Moral reactions to reality TV: Television viewers’ endogenous and exogenous loci of morality. *Journal of Consumer Culture* 16 (1), 164–191.
- Narsey, Vanisha & Russell, Cristel (2011) Realistically fake: Self-reflexive consciousness, ironic (dis)engagement with hybrid reality television, and their impact of consumption. In Russell W. Belk & Kent Grayson & Albert M. Muñoz & Hope Jensen Schau (eds.) *Research in Consumer Behavior* 13. Leeds: Emerald Group Publishing Limited, 233–247.
- Nault, Jean-François & Baumann, Shyon & Childress, Clayton & Rawlings, Craig M. (2021) The social positions of taste between and within music genres: From omnivore to snob. *European Journal of Cultural Studies* 24 (3), 717–740.
- Newman, Michael Z. & Levine, Elana (2012) *Legitimizing television: media convergence and cultural status*. New York: Routledge.
- Peterson, Richard A. (1992) Understanding audience segmentation: From elite and mass to omnivore and univore. *Poetics* 21 (4) 243–258.
- Peterson, Richard A. & Kern, Roger M. (1996) Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review* 61 (5), 900–907.
- Purhonen, Semi (2011) Televisio ja kulttuuripääoma: Ohjelmatyyppien ja mielihjelmien sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. *Sosiologia* 48 (2) 96–116.
- Saarenmaa, Kaisa (2019) Televisio saa kuuden vuosi-kymmenen jälkeen yhä 60 prosenttia suomalaisista päivittäin äärelleen. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/televisio-saa-kuuden-vuosikymmenen-jalkeen-yha-60-prosenttia-suomalaisista-paivittain-aarelleen>. (luettu 12.12.2024).
- Salminen, Ari (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.

- Savage, Mike & Gayo, Modesto (2011) Unravelling the omnivore: A field analysis of contemporary musical taste in the United Kingdom. *Poetics* (Amsterdam) 39 (5), 337–357.
- Schlütz, Daniela M. (2016) Contemporary Quality TV: The Entertainment Experience of Complex Serial Narratives. *Annals of the International Communication Association* 40 (1), 95–124
- Siltamäki, Tuija (2024). Mitä kertoo ajastamme se, että piiskaavista hyvinkääläisistä etsitään ajan kuvaa? Yle Uutiset. <https://yle.fi/a/3-12558377>. (luettu 29.9.2024).
- Simoinen, Karoliina (2024) Farmi Suomi: Kelly Kalonjin ”bimbomainen” letkautus herätti keskustelua somessa – Kommentoi asiaa huvittuneena. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/tv-ja-leffat/a/a2150f62-871f-4baa-920e-c8337e8947b0>. (luettu 4.1.2025.)
- Sivonen, Sara & Heikkilä, Riie (2024). Exploring the limits and boundaries between cultural practices and political values in contemporary Finland. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 11 (1), 101–123.
- Vandenplas, Ruben (2024) Dealing With Dissonance: The Appropriation of Temptation Island as a Dissonant Practice Within Media Repertoires. *Television & New Media* 25 (3), 251–269.
- Van Eijck, Koen & Van Rees, Kees (2000) Media Orientation and Media Use: Television Viewing Behavior of Specific Reader Types From 1975 to 1995. *Communication Research* 27 (5), 574–616.
- Veenstra, Gerry (2015) Class Position and Musical Tastes: A Sing-Off between the Cultural Omnivorism and Bourdieusian Homology Frameworks. *The Canadian Review of Sociology* 52 (2), 134–159.
- Waller, Vivienne & Farquharson, Karen & Dempsey, Deborah (2015). *Qualitative Social Research: Contemporary Methods for the Digital Age*. Lontoo: Sage.
- Weingartner, Sebastian (2021) Digital omnivores? How digital media reinforce social inequalities in cultural consumption. *New Media & Society* 23 (11), 3370–3390.
- Wood, Helen & Skeggs, Beverly (2008). Spectacular morality: ‘Reality’ television, individualisation and the remaking of the working class. In David Hesmondhalgh & Jason Toynbee (eds.) *The Media and Social Theory*. London: Routledge, 177–193.
- Yrttiaho, Tuomo (2024) Salkkareiden ja Rantabaarin tekijät kertovat, millaista on käsikirjoittaa tv-sarjaa, jota ei arvosteta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010642972.html>. (luettu 1.10.2024).

Liite

Kirjallisuuskatsauksen aineisto

- Bennett, Tony (2006) Distinction on the box: Cultural capital and the social space of broadcasting. *Cultural Trends* 15 (2–3), 193–212.
- Claessens, Nathalie & Dhoest, Alexander (2010) Comedy taste: Highbrow/lowbrow comedy and cultural capital. *Participations: Journal of Audience & Reception Studies* 7 (1), 49–72.
- De Keere, Kobe & Thunnissen, Estrelle & Kuipers, Giseline (2021) Defusing moral panic: Legitimizing binge-watching as manageable, high-quality, middle-class hedonism. *Media, Culture & Society* 43 (4), 629–647.
- Kuipers, Giseline (2006). Television and taste hierarchy: The case of Dutch television comedy. *Media, Culture & Society* 28 (3), 359–378.
- Lundy, Lisa & Ruth, Amanda & Park, Travis (2008) Simply Irresistible: Reality TV Consumption Patterns. *Communication Quarterly* 56 (2), 208–225.
- McCoy, Charles Allan & Scarborough, Roscoe C. (2014) Watching “bad” television: Ironic consumption, camp, and guilty pleasures. *Poetics* 47, 41–59.
- Narsey, Vanisha & Russell, Cristel (2011) Realistically fake: Self-reflexive consciousness, ironic (dis)engagement with hybrid reality television, and their impact of consumption. In Russell W. Belk & Kent Grayson & Albert M. Muñoz & Hope Jensen Schau (eds.) *Research in Consumer Behavior* 13. Leeds: Emerald Group Publishing Limited, 233–247.
- Purhonen, Semi (2011) Televisio ja kulttuuripääoma: Ohjelmatyyppeiden ja mieliohjelmien sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. *Sociologia* 48 (2) 96–116.
- Vandenplas, Ruben (2024) Dealing With Dissonance: The Appropriation of Temptation Island as a Dissonant Practice Within Media Repertoires. *Television & New Media* 25 (3), 251–269.